

FOLKETINGSTIDENDE

FORHANDLINGERNE I FOLKETINGSÅRET 1987-88

(139. ÅRGANG)

(I. SAMLING)

V

Sp. 6145-7680

S

J.H. SCHULTZ GRAFISK A/S

KØBENHAVN

1989

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Lovforslaget
vedtoges enstemmigt med 126 stemmer.

Formanden:

Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Tredje behandling af lovforslag nr. L 167:

Forslag til lov om ændring af lov om kapitaltilførselsafgift. (Refusion af afgift til Grønland).

Af skatteministeren (Fogh Rasmussen).

(Fremsat 14/1 88. Første behandling 27/1 88. Betænkning 12/2 88. Anden behandling 16/2 88).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sættes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Lovforslaget
vedtoges med 120 stemmer (S, KF, SF, V, RV, CD, KRF, FK og Steenholdt (Grøn.)) mod 9 (FP).

Formanden:

Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Forespørgsel nr. F 26:

Forespørgsel til forsvarsministeren:

»Hvad kan ministeren oplyse om NATO's udbygning af moderniserede kortdistance- og slagmarksatomvåben i Europa, og hvorledes har regeringen forholdt sig for at overholde Folketingets dagsorden af 14. november 1985, hvori det bl.a. hedder: »Folketinget pålægger regeringen at sikre, at der ikke i NATO gives dansk tilslutning til en sådan modernisering el-

ler udstationering uden Folketingets godkendelse.«?»

Af Jens Thoft (SF) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 15/12 87. Fremme af forespørgslen vedtaget 18/12 87).

Formanden:

Jeg giver ordet til ordføreren for forespørgerne, hr. Jens Thoft, for begrundelse og beder i øvrigt om ro i salen.

Begrundelse

Jens Thoft (SF):

Da SF for mere end 2 måneder siden rejste denne debat, smilte folk i det sikkerhedspolitiske miljø overbærende ad den her nye opfindelse. Man forsikrede os om, at der ikke var nogen som helst planer om noget som helst, og at regeringen havde forholdt sig fuldstændig loyalt, og at det i øvrigt var helt ud i hampen at spille Folketingets kostbare tid med sådan noget pjat som en ny sikkerhedspolitisk debat.

Men virkeligheden har jo som sædvanlig overhalet selv de vildeste forventninger. Fru Thatcher krævede forleden modernisering af kortdistanceatomvåbnene og slagmarksatomvåbnene. Den amerikanske forsvarsminister Frank Carlucci krævede for en lille uges tid siden en modernisering af de amerikanske atomvåben, der ville blive tilbage i Vesteuropa, efter at INF-aftalen er blevet realiseret, og Carlucci fastslog, at det var afgørende, at Montebellobeslutningen hurtigt blev fuldført, og at topmødet først i marts – eller NPG-mødet sidst i april – ville skulle træffe beslutning herom. Senest har USA's viceudenrigsminister Rozanne Ridgway krævet modernisering af de stationerede atomvåben i Vesteuropa.

Hele dette kor er ikke til at tage fejl af. Folketinget har tidligere sagt klart nej til udstationering af nye og moderniserede atomvåben. Folketinget har også pålagt regeringen at handle aktivt i denne sag. Men af en rundskrivelse fra Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste, som Forsvarsudvalget netop har modtaget, fremgår det, at der ikke er tale om moderniseringer, nej, det, der er tale om, er forbedringer, og det skulle Folketinget ikke have vendt sig imod.

Det minder mig meget om det sproglige fidelifutværk, som blev forsøgt i forbindelse med Montebellobeslutningen, hvor der ifølge for-

[Jens Thott]

henværende forsvarsminister Hans Engell ikke blev truffet nogen beslutning om en fornyelse af kortdistanceatomvåbnene, men hvor man blot identificerede sådanne. Jeg holder meget af sproglig fornyelse, men det her minder mig nu mest af alt om Kammerat Napoleon i George Orwells roman.

Folketinget sagde i november 1985 klart nej til udstationering af nye og moderniserede atomvåben og krævede sagen forelagt i Folketinget, inden en beslutning skulle tages. SF har med denne forespørgsel sikret Folketinget, at vi får mulighed for at tage stilling, og det er mit håb, at debatten vil munde ud i et klart dansk nej til nye, moderniserede, forbedrede eller omplacerede atomvåben, eller hvad man nu vil kalde det sprogligt som røgslør for det, man ellers plejer at betegne som den kompenserende oprustning, der skulle være et særligt behov for, efter at man har fået fjernet INF-våbnene.

Som bekendt er der sket det, at Vesteuropa har fjernet ca. en fjerdedel af det antal våben, som Østeuropa har fjernet, og jeg håber ikke, at den situation skulle efterlade Vesteuropa aldeles umuligt at forsvare.

Det, der er tale om i denne omgang, er især nye våben til afløsning af Lanceraketten, som forventes at få en rækkevidde på 450 km. Så er man jo nået så tæt som muligt på de 500 km, som er grænsen.

Jeg håber altså, at Folketinget nu tager stilling, og jeg håber, at Folketinget efter denne debat vil sige klart nej til denne oprustning.

Besvarelse

Forsvarsministeren (Collet):

Jeg vil gerne indledningsvis sige, at jeg finder valget af tidspunktet for denne debat meget dårligt. Nedrustningsforhandlingerne er godt i gang, og INF-aftalen giver håb om nye og bedre relationer imellem Øst og Vest. Der er i dag udsigt til yderligere reduktioner inden for de strategiske atomvåben, og dette er vigtigt: vi vil formodentlig meget snart have et fælles mandat for drøftelserne om konventionel stabilitet fra Atlanten til Ural. Det er derfor ikke det rigtige tidspunkt at skabe tvivl om NATO's holdning til våbenkontrol. Den er som hidtil indeholdt i NATO's dobbelte målsætning om sikkerhed gennem forsvar og afspænding.

Også set i hjemligt perspektiv kommer debatten for tidligt. De emner, som skal diskuteres

her i dag, skal jo også drøftes i det såkaldte Østergaardudvalg her i Folketinget. Jeg kan derfor kun betragte forespørgslen som en hund i et spil kegler.

Efter Washingtonaftalen, hvor såvel USA som Sovjetunionen er gået ind på at skrotte alle deres landbaserede mellemdistanceraketter, er det store spørgsmål, der optager såvel Øst som Vest: Hvad skal der nu ske? Når reduktionerne finder sted på begge sider, og for Sovjetunionens vedkommende endda asymmetrisk, behøver NATO så at fastholde sit resterende atomvåbenarsenal?

Det er imidlertid den konventionelle ubalance, der er årsag til spænding og ustabilitet, og ikke eksistensen af a-våben. Jeg forstår, at også forespørgerne, altså SF, nu er kommet til den erkendelse, når jeg ser deres seneste forespørgsel til udenrigsministeren og mig om, hvad vi gør for at fremme den nødvendige dybtgående konventionelle nedrustning i Europa.

Elimineringen af mellemdistanceraketterne er en god udvikling, der reducerer truslen i et vist omfang på begge sider, men det er dog kun et begrænset skridt, der omfatter ca. 4 pct. af supermagternes atomvåbenarsenal. Det er noget positivt, der er ved at ske politisk, men det ændrer ikke styrkeforholdet væsentligt. Det er en kendsgerning, at Warszawapagtlandene fortsat er NATO-landene langt overlegne på det konventionelle område, og at denne konventionelle ubalance er et militært og sikkerhedspolitisk problem i Europa. Det afgørende er her, at Warszawapagtlandene har en overvægt af styrker, der er egnet til overraskelsesangreb og vedvarende offensive operationer. Såvel på personelsiden som ved opretning af kampvogne, artilleri og taktiske fly opererer Warszawapagtlandene med en betydelig talmæssig overvægt. På personelsiden ligger denne på ca. 15 pct. i forhold til NATO-landene, og ser vi på kampvogne, artilleri og taktiske fly, når vi helt op på en fordobling eller en tredobling i overvægt. Disse opgørelser medtager oven i købet USAs forstærkninger.

Et andet forhold, som også må tages i betragtning, er den geografiske ubalance. Ved et angreb f.eks. i Centraleuropa vil kun styrker fra en del af alliancen umiddelbart være til rådighed. Portugisiske, spanske, italienske, græske, tyrkiske og for den sags skyld norske styrker vil ikke kunne medregnes. Fuld mobilisering vil

[Forsvarsministeren]

være tidkrævende, og amerikanske og canadiske forstærkninger skal først krydse Atlanten. Modsat vil Warszawapagten med kort varsel kunne koncentrere en meget betydelig konventionel offensiv overlegenhed inden for et begrænset geografisk område.

Man skal heller ikke overse, at Sovjetunionen besidder en betydelig evne til at føre kemisk krig. Ikke alene mener man, at de råder over op til 700.000 t kampstoffer, men de har også udstyr og mandskab, der kan anvende disse stoffer, og procedurer, der er knyttet til anvendelsen af kemiske kampstoffer, gennemprøves jævnligt. Der er heldigvis håb om, at det vil lykkes at nå til et globalt forbud, der omfatter både produktion, oplagring og brug af sådanne våben, men så længe det ikke er sket, må også de kemiske våben medtages, når styrkebalancen skal gøres op.

Naturligvis kan en styrkesammenligning ikke alene baseres på talmæssige opgørelser; kvalitet, geografi, træning og moral spiller også en rolle. Disse forhold vil imidlertid først kunne manifestere sig i en krigssituation. Den risiko, som ubalancen lægger på NATO's skuldre, må imidlertid søges opvejet.

Den nye glasnost-epoke og Sovjetunionens mere fleksible holdning til våbenkontrol – og ikke mindst verifikationsreglerne – er naturligvis et godt tegn, som vi kun kan hilse velkommen. Det ændrer imidlertid ikke i Sovjets massive militære opbygning, der også i dag finder sted med uformindsket styrke. Selv om vi gerne vil tro på de mest fredelige hensigter, er tro jo ingen garanti for fremtiden, og Vesten behøver garantier.

De vesteuropæiske lande har ikke hidtil haft politisk vilje til at modsvare Warszawapagtlandenes overlegenhed gennem tilvejebringelse af større konventionelle styrker. Den er i stedet søgt opvejet med atomvåben, navnlig amerikanske atomvåben, hvis hovedfunktion har været og stadig er ved deres eksistens at forebygge, at et angreb mod noget medlem af NATO overhovedet skulle blive overvejet. Dette er det centrale punkt i NATO's strategi om det fleksible gensvar, og de taktiske atomvåben er et af elementerne heri.

Disse våben har samtidig vist sig at være et relativt billigt middel til kompensation for de manglende konventionelle styrker.

Tilstedeværelsen af de taktiske a-våben vil ligeledes – og det er også vigtigt – kunne vise sig at være en forudsætning for bevarelsen af de amerikanske styrker på ca. 300.000 mand i Vesteuropa. Den amerikanske forsvarsminister har på et nylig afholdt møde i München givet udtryk for, at en forringelse af effektiviteten af NATO's nukleare våben i Europa vil kunne medføre overvejelser i USA om, hvorvidt man bør bevare sine styrker dér uden et atomart sikkerhedsnet.

Alle er imidlertid enige om, at afhængigheden af atomvåben må reduceres mest muligt, men det kan ikke ske ved kun at se på nukleare reduktioner; der er en sammenhæng med alliansens konventionelle styrke, som ikke må glemmes. En vej at gå er at styrke vort konventionelle forsvar; der er i NATO taget flere initiativer med dette formål, men de budgetmæssige problemer sætter deres naturlige grænse for sådanne fremskridt.

Den anden mulighed er at søge tilvejebragt en bedre konventionel stabilitet ad forhandlingens vej. Det er på det område, vi bør koncentrere vore kræfter. NATO-landene arbejder derfor i Wien for at etablere et egentligt forhandlingsforum med henblik på en konventionel styrkebalance mellem Øst og Vest.

Så længe denne stabilitet ikke er opnået, er det nødvendigt med en vis kapacitet på de taktiske atomvåbens område, der ikke kun skal modsvare modpartens tilsvarende våben, men også være et værn mod modpartens konventionelle overvægt.

NATO er i det hele taget i dag mere optaget af våbenkontrol og nedrustning end på noget tidspunkt siden sin tilslutning til Harmelrapportens dobbelte målsætning om forsvar og afspænding.

NATO-landenes udenrigsministre besluttede således sidste sommer i Reykjavik at iværksætte en undersøgelse af, hvorledes man kunne udvikle, hvad der blev betegnet som et omfattende koncept for våbenkontrol og nedrustning. Konceptet skulle tage højde for udsigten til betragtelige og kontrollerbare reduktioner i amerikanske og sovjetiske kernevåbensystemer, således som vi har set det med INF-aftalen og med udsigten til en aftale om 50 pct.s reduktioner i parternes strategiske arsenaler.

Dette udredningsarbejde er i fuld gang, og det skal også ses i sammenhæng med, at man i

[Forsvarsministeren]

Reykjavik blev enige om prioriteringen af de fremtidige våbenkontrolforhandlinger, dvs. forhandlingerne efter INF-aftalens indgåelse. Der skal altså herefter for det første forhandles om 50 pct.s reduktion i USA's og Sovjetunionens strategiske våbenarsenaler. Dernæst skal der forhandles om en total og global afskaffelse af de kemiske våben. Herefter kommer turen så til etablering af en stabil og sikker konventionel balance i Europa ved eliminering af bestående uligheder og til sidst – og i forbindelse hermed – omfattende og verificerbare reduktioner af de helt korttrækkende amerikanske og sovjetiske landbaserede nukleare missilsystemer i Europa med henblik på etablering af lige lofter.

Det er regeringens opfattelse, at det igangsatte arbejde med NATO-alliancens samlede koncept for våbenkontrol og nedrustning må sikre sammenhæng og fremdrift i disse forhandlinger. Arbejdet må tillægges afgørende betydning for fremtidige drøftelser i alliancen om den konkrete varetagelse af medlemslandenes sikkerhed.

Forespørgslen giver anledning til atter en gang at komme ind på Montebellobeslutningen. På mødet i NATO's nukleare planlægningsgruppe i Montebello i oktober 1983 blev det på grundlag af en rapport fra den såkaldte High Level Group besluttet at reducere NATO's nukleare lager i Europa. Beslutningen er i øvrigt nu gennemført forud for tidsplanen. Vi er herved nede på det laveste antal kernevåben i Vesteuropa i de sidste 20 år.

Montebellobeslutningen var som bekendt et ensidigt NATO-skridt, som desværre ikke blev fulgt op af Sovjetunionen, der tværtimod efterfølgende ikke blot forøgede sine korttrækkende atomiare systemer, men også gennemførte en omfattende modernisering af disse systemer.

Montebellobeslutningen forudsatte samtidig en opretholdelse af de resterende a-våbens effektivitet og overlevelsessevne. De atomvåben, der er tilbage, må vedligeholdes og fornys ligesom alt andet materiel, herunder også Warszawapagtens. Derfor overvejer de lande, der har a-våben, justeringer inden for de våben, der er tilbage efter Montebello.

På de halvårlige møder i NATO's nukleare planlægningsgruppe har den øverstkommanderende for NATO's styrker i Europa redegjort for de igangværende reduktioner samt mulige forbedringer i det reducerede lager.

Udsigten til den dobbelte INF-nulløsning førte i foråret 1987 til, at forsvarsministrene på NPG-mødet i Stavanger i maj 1987 anmodede High Level Group'en om at fremkomme med et oplæg til tilpasning af NATO's nukleare styrker til situationen efter en INF-aftale. Dette arbejde er indledt, men ikke afsluttet. Det er derfor ikke muligt at sige noget om resultatet. Dog vil jeg gerne understrege, at udgangspunktet for overvejelserne er, at de resterende våben og eksisterende planer vil være tilstrækkelige til at opretholde NATO's strategi.

Efter regeringens opfattelse er der i øvrigt ikke behov for at træffe snarlige beslutninger. INF-aftalen er undertegnet, men endnu ikke trådt i kraft. Dette indebærer, at de allierede deployerede INF-våben fortsat yder den nødvendige beskyttelse af Europa og vil fortsætte hermed et stykke tid ind i 1990, selv om ratifikations- og iværksættelsesprocessen forløber helt efter planen. Hertil kommer det ønskelige i at bedømme de mulige resultater i de kommende 2-3 år af våbenkontrolforhandlingerne om de strategiske og konventionelle våben.

Som følge af Folketingets dagsordener af 3. maj 1984 og 14. november 1985 har regeringen, når der har været anledning hertil – og det gælder også de danske repræsentanter i NATO's forskellige råd og komiteer – orienteret om Folketingets synspunkter. Vi har herunder konsekvent og entydigt støttet, at de korttrækkende kernevåbensystemer blev inkluderet i våbenkontrolprocessen. Det Udenrigspolitiske Nævn er løbende blevet holdt orienteret om disse spørgsmål, og det vil også ske i tiden fremover.

Det er regeringens holdning, at INF-aftalen er et væsentligt, om end begrænset skridt til at reducere NATO's afhængighed af nukleare våben. Vi skal arbejde for at fortsætte denne lovende udvikling på våbenkontrol- og nedrustningsområdet, først og fremmest vedrørende de strategiske atomvåben og de konventionelle styrker i Europa. Den nuværende regering ønsker ligesom tidligere danske regeringer at fastholde freden og sikkerheden i verden med færrest mulige våben, konventionelle såvel som nukleare, men det siger sig selv, at sikkerhed kun kan opnås ved gensidighed i reduktionerne og gensidig kontrol. Det ville være uansvarligt at basere sig på øjebliksstemninger og deklamationer alene, det er kendsgerningerne, der tæller.

[Forsvarsministeren]

Regeringen mener, at atomvåbenlagrene bør reduceres mest muligt, men at omfanget af reduktionerne og de resterende våbens fortsatte effektivitet må bestemmes under hensyn til den konventionelle balance. Regeringen finder, at det er den skæve balance i de konventionelle styrker, der er det militære og sikkerhedspolitiske problem i Øst-Vestforholdet. Det er her, tyngden i vor indsats må lægges. Allerede af den grund tillægger vi forhandlingerne i Wien om en konventionel stabilitet den allerstørste vægt. Vi tror, at det er et synspunkt, som et stort flertal af dette tings medlemmer er enige om.

Forhandling

Jens Thoft (SF):

Det var jo overordentlig indholdsrigt, hvad vi fik oplyst.

Ministeren syntes først, at tidspunktet for debatten er dårligt. Jeg har aldrig nogen sinde oplevet en minister, der har syntes, at de sikkerhedspolitiske debatter, SF har rejst, blev rejst på det rigtige tidspunkt eller på det rigtige grundlag, og det beroliger mig da, at ministeren heller ikke her skuffer.

Jeg har nu forstået, at det er den konventionelle ubalance, som er årsagen til alle problemerne. Men hvis ministeren har lyttet lidt til sin forgænger, og hvis ministeren har lyttet lidt til udenrigsministeren, vil han vide, at det egentlige problem ikke er den konventionelle ubalance, nej, det egentlige problem har været den atomare ubalance.

Så sent som den 6. maj 1987 sagde tidligere forsvarsminister Hans Engell, at et af problemerne jo er den massive atomare overvægt, som Sovjetunionen har i Europa. Han nævnte, at NATO kun havde 163 Lanceraketter, og så var han endda så venlig at tælle 44 franske med, det bliver i alt 207, forklarede ministeren, medens Warszawapagten havde raketter af typen Frog og Scud på i alt 1.082. Og hvis man talte sprænghovederne med, var antallet endnu mere skævt i Warszawapagtens favør. Ministeren nævnte også, at de atomare artillerigranater androg ca. 3.000 på NATO-siden og ca. 4.000 på Warszawasiden. Og dér fik vi altså at vide, at det var det, der var problemet.

Hvis vi tager Forsvarets Oplysnings- & Velfærdstjenestes seneste dokumentation, vil vi se, at man ikke kan tælle på samme måde som for-

svarsministeren. Det er jo altid hyggeligt at sætte sig ned som revisor og sammenligne tallene. Jeg kan se, at der er forsvundet 75 Lanceraketter siden maj måned, og spekulerer så på, hvor de er blevet af.

Men det korte af det lange er, at også den seneste styrkesammenligning fra Forsvarets Oplysnings- & Velfærdstjeneste – som viser over 1.000 Frog og Scud og kun 88 Lanceraketter, og som viser et antal af 3.800 artillerigranater mod kun 1.200 i vestlig favør – bekræfter, at en nul-nul-løsning, en tredje nulløsning, vil sikre en større nedrustning på den sovjetiske side end på NATO-siden.

Det synes jeg er gode skridt i den rigtige retning, men når det nu har været den atomare ubalance, der har været humlen i de mange debatter, vi har haft i 1984, 1985, 1986 og 1987, forekommer det overordentlig overraskende, at det egentlige problem nu ikke længere er den atomare balance; nej, nu har man fundet et andet hår i suppen, nu er det den konventionelle ubalance. Som om forsvarsministeren ikke kendte – og det mener jeg da i øvrigt også har været en indgående del af forsvarsministerens argumentation i mange andre forhold – den ufrihed, der er i Østeuropa. Som om ministeren ikke vidste, at en væsentlig del af de sovjetiske styrker har en gendarmerifunktion i Østeuropa, og at man derfor ikke umiddelbart kan forvente, at de vil blive sat ind i et massivt frontalangreb mod Vesteuropa.

Ministeren kom også ind på Montebellobeslutningen, og nu har vi jo trukket Montebellobeslutningen rundt i manegen mange gange, og min kollega Keld Albrechtsen fra VS har jo dygtigt og effektivt dokumenteret, at tidligere forsvarsminister Hans Engell omgik sandheden overordentlig lemfældigt, da han oplyste, at Montebellobeslutningen var en beslutning, som entydigt handlede om, at man skulle tilbagetrække et antal forældede atomvåben på ca. 1.400.

Det er jo sådan, at den amerikanske forsvarsminister, Carlucci, direkte henviser til Montebellobeslutningen for nylig og siger: Hvis ikke den bliver ført endeligt ud i livet, vil vi true med tilbagetrækning af amerikanske forstærkninger. Jamen det er da en underlig beslutning, når de danske repræsentanter, der har været til stede, har opfattet det som alt andet end en beslutning, mens derimod de, der har lyttet til debat-

[Jens Thoft]

ten, har opfattet det som en klar beslutning om fornyelse og modernisering.

Det, der sker nu, er jo, at Saceur, general Galvin, har krævet nye 450 km's missiler til afløsning af de gamle Lancemissiler, som har en rækkevidde på 120 km. Det er det væsentligste i den nye udvikling, og det er afgørende, at vi får sagt klart dansk nej til denne oprustning. Jeg ved godt, at man har valgt den besynderlige procedure, at Saceur møder op i atomplanlægningsgruppen eller i Ministerrådet og fremlægger det, der hedder styrkemålsplaner, hvorefter ministrene sidder og nikker med hovedet på en sådan måde, at man ikke har sagt ja, men heller ikke har sagt nej; så har man taget det til efterretning, identificeret, noteret sig eller noget i den retning, men man har ikke sagt ja.

På den måde ser vi, at man også på det udenrigspolitiske felt fuldstændig forflygtiger ansvaret. For virkeligheden er jo, at den oprustning ikke kunne ske, hvis ministrene ikke sagde ja. Men den danske minister har altså rystet på hovedet på en sådan måde, at det ikke har været et ja – i hvert fald ikke, når han står i folketingssalen.

Vi ved, at Pentagon har truffet beslutning om udstationering af flere flyaffyrede missiler, flere slagmarksvåben og også disse længere rækkevidde kortdistanceatomvåben, der indgår som en integreret del af FOFA-doktrinen, som ministrene tilsluttede sig for to år siden.

Den oprustning eller modernisering – nu er det sproglige udtryk ikke »modernisering« eller »fornyelse«, men »vedligeholdelse« – som er foregået i de senere år, har altså betydet udstationering af B 61-flyvebomber i et ukendt antal, som har en sprængstyrke på 100 kt, og har betydet udstationering af atomartillerigranater af typen W 79 og W 82 i et antal, som i hvert fald ikke overstiger 925, for dér satte det amerikanske senat loftet. Vi ved, at der foregår byggearbejder i Hunsrück og i Meyn til udvidelse af atomarsenaler – disse ting er altså allerede sket.

Derfor må jeg betvivle det, når ministeren sagde, at Danmark loyalt har fremført synspunkterne i de forskellige NATO-forsamlinger. Men der er vel sket det, at man har fremlagt styrkemålsplanerne, og så har de danske deltagere enten identificeret, taget til efterretning, noteret eller på anden måde billigt disse styrkemålsplaner, som Saceur har fremlagt, for det er jo fremgangsmåden.

Jeg vil gerne til sidst sige, at vi håber, denne debat medfører, at regeringen pålægges at modsætte sig enhver modernisering eller udstationering af nye, forbedrede eller »særlig vedligeholdte« – man skal jo passe på sproget, for der kommer mange sproglige fornyelser i denne debat – kortdistanceatomvåben eller slagmarksvåben.

Det er også mit håb, at Folketinget aktivt vil støtte realiseringen af »den tredje nulløsning«. Den tredje nulløsning er jo ikke bare en socialistisk eller venstreorienteret opfindelse; det er faktisk en opfindelse, som støttes langt ind i det borgerlige Vesttyskland, selv Franz Josef Strauss, som jeg ellers er meget lidt enig med, støtter den tredje nulløsning. Var det ikke en idé, om den danske regering effektivt støttede forhandlingsudspillene i forbindelse med den tredje nulløsning i stedet for at bruge energien på at finde hår i suppen?

Når jeg nu ikke fremsætter et dagsordensforslag i overensstemmelse med disse synspunkter, er det, fordi jeg er bekendt med, at Socialdemokratiet vil fremsætte et dagsordensforslag, der ikke adskiller sig afgørende fra disse synspunkter.

Lasse Budtz (S):

Jeg vil gerne sige til forsvarsministeren i al stilfærdighed, at vi ikke deler ministerens synspunkt om debattens aktualitet; vi mener i allerhøjeste grad, dette er en vigtig og aktuel debat på det rigtige tidspunkt. Og hvis den skulle ende som en hund i et spil kegler, tror jeg, det er en mægtig god idé – i nogles keglespil er der i hvert fald grund til at lave nogle forandringer. Der er nemlig en heftig international debat i gang for øjeblikket, og der holdes det ene møde efter det andet, som koncentrerer sig netop om disse ting, så hvorfor det danske Folketing ikke skulle debattere det, har jeg svært ved at forstå.

Fjernelsen af mellemdistanceraketterne har jo netop skabt nogle nye muligheder for afspænding og nedrustning, som må udnyttes uden tøven og uden tvivl. Eksperterne, både i Øst og i Vest, regner det nu for mest sandsynligt, at de to supermagter vil blive enige om en nedskæring af de strategiske langdistanceraketter med 50 pct., og det er selvfølgelig godt. Men der vil alligevel være atomvåben nok til at tilintetgøre os alle sammen masser af gange – mange tusinde atomvåben på begge sider. Vi

[Lasse Budtz]

må altså ikke holde op, heller ikke i det lille land Danmark, hvor vi må kunne enes om at trække i den rigtige retning.

Et forbud mod kemiske våben bør komme snarest, men netop nu ser det ikke lyst ud. Derimod burde der være oplagte muligheder for nedrustning på de områder, der dækker kortdistance- og slagmarksatomvåben og de konventionelle våben. Mulighederne er der – bl.a. fordi man i Østblokken er kommet til forståelse for den store betydning af kontrol og verifikation af nedrustningsaftaler – en forståelse, som altid har eksisteret i Vesten.

Gensidigheden er også blevet mere indlysende, og derfor har man i Østblokken accepteret princippet om asymmetriske nedskæringer, der jo går ud på, at den, der har mest, nedskærer mest. Det så vi også ved indgåelsen af INF-aftalen. Dette princip må kunne overføres også til de små atomvåbens område og ikke mindst til de konventionelle våbens område.

Vi så helst, at nedskæringer på disse felter forhandlede samtidig og i hvert fald parallelt, for hvad der sker på det ene felt, må påvirke det andet og må være afhængigt af det andet. I virkeligheden burde de små atomvåben for øvrigt næsten være forhandlet sammen med de konventionelle våben som det første overhovedet, også for INF-våbnene, for måske repræsenterer de den største fare – også den største fare for fejltagelser.

Det var som bekendt i 1983, at NATO vedtog den såkaldte Montebellobeslutning, som gik ud på, at man dels ville nedskære de europæiske taktiske atomvåben med 1.400, hvorved man vitterlig nåede ned på et meget lavt tal, da man tidligere havde fjernet 1.000 andre, dels ville modernisere resten. Nu er spørgsmålet: Skal man det?

Nogen er helt overbevist om, at det skal man – fordi mellemdistanceraketterne nedpilles – mens andre mener, man endda skal udvide det eksisterende antal og gøre dem større og mere effektive, og her kommer Lance-raketterne ind i billedet. Det er de højreorienterede grupper og partier, der mener, at man således bør opruste både konventionelt og atomart og endelig, at man bør opruste for at dække det, man mener man har mistet ved INF-aftalen.

Det mener vi ikke i Socialdemokratiet. Vi mener ikke, man skal lave en sådan kompenserende oprustning, som det kaldes, hverken ato-

mart eller konventionelt. Og det er der faktisk ikke noget nyt i; det fremgår f.eks. ganske klart af den dagsorden, vi foreslog og fik vedtaget den 14. november 1985, og som initiativtageren til denne dags debat meget naturligt har henvist til i deres forespørgsels formulering. Dengang pålagde flertallet regeringen at støtte alle bestræbelser for at undgå enhver udstationering eller opstilling af nye eller moderniserede atomvåben i såvel Øst- som Vesteuropa, herunder kortdistancevåben, atomartillerigranater, flybaserede atomvåben og neutronvåben. Folketinget pålagde endvidere regeringen at sikre, at der ikke i NATO gives dansk tilslutning til en sådan modernisering eller udstationering uden Folketingets godkendelse. Jeg er glad for at kunne sige, at denne dagsorden jo er lysende klar, og den passer faktisk fuldstændigt til dagens situation, hvilket er meget godt klaret, da den blev vedtaget for 3 år siden.

Socialdemokratiet har ikke ændret opfattelse. Faktisk er vi blevet styrket i troen på, at disse farlige våben må fjernes helt. Jeg havde forleden lejlighed til at diskutere spørgsmålet med NATO's øverstkommanderende, general Galvin, og jeg spurgte ham, hvordan han opfattede Montebellobeslutningen. Generalen svarede, at der efter hans opfattelse var taget en beslutning i enighed – en konsensus mellem alle NATO-regeringerne om at gennemføre en modernisering. Men samtidig er der andre NATO-kilder, som opfatter Montebellobeslutningen på i hvert fald en lidt anden måde. De siger, at der er taget en beslutning, all right, men at man ikke har bestemt, hvornår og hvordan den skal føres ud i livet.

Vi mener, at regeringen må arbejde for, at de taktiske våben helt fjernes, og det er vi ikke ene om. Et møde i denne weekend har understreget, at alle socialdemokratiske partier i Europa med undtagelse af det franske har samme opfattelse, og det har jo også den konservative vesttyske regering.

Vi mener på denne baggrund at kunne konstatere, at der ikke er enighed i NATO, og at der derfor er mulighed for at få beslutningen skudt helt ud i det uvisse, så man i mellemtiden i stedet for at gennemføre en kompenserende oprustning kan få undersøgt alle muligheder for nedrustning helt til bunds.

Jeg må minde om, at den fremtrædende amerikanske senator Sam Nunn, der er formand for

[Lasse Budtz]

Senatets militærkomité, under alle omstændigheder anbefaler en udsættelse. Og det understreger, at tiden vitterlig ikke er inde til at træffe oprustningsbeslutninger. Tyskerne på begge sider af delingslinjen er som bekendt imod, fordi de små atomvåben først og fremmest vil ramme tysk jord, hvis de bruges. Og et andet fremtrædende amerikansk senatsmedlem, senator Levin, har påpeget, at der faktisk overhovedet ikke er noget militært behov for disse atomvåben i Europa.

Men selvfølgelig eksisterer der også på dette område den sædvanlige uenighed om, hvor mange våben der egentlig er. Også de vestlige eksperter er indbyrdes uenige om tallene. Men alle undersøgelser med undtagelse af én, som vi har været i stand til at drage frem, fastslår, at Sovjet råder over væsentlig flere af disse våben end Vesten – mere end dobbelt så mange, eller rundt regnet 11.000 eller lidt mere, i den samme brede kategori, men selvfølgelig af forskellige typer. Det vil med andre ord sige, at en asymmetrisk aftale om nedskæring eller fjernelse af de taktiske atomvåben ville være klart til Vestens fordel.

Jamen, er der nogen der siger, vi skal beholde dem alligevel, for vi er bagud konventionelt, og også fordi disse a-våben fastholder koblingen til USA.

Men det første argument holder ikke og da slet ikke, hvis vi kan nedruste asymmetrisk på de konventionelle våbens område også. Det andet argument – og her er tallene i øvrigt endnu mere tvivlsomme – holder heller ikke, hvis man altså mener, at europæerne må have en udvidet indflydelse på deres egen skæbne og derfor også på arten og omfanget af arsenalerne på deres egen jord. Da de små atomvåben bl.a. er stationeret lige syd for den danske grænse på begge sider af den tysk-tyske grænse, kommer det os meget direkte ved, hvad der sker med dem.

Den største koncentration af både atomvåben og af andre våben findes i Europa. Hvis vi undgik en modernisering af de små våben og derefter gennemførte en nedskæring eller fjernelse, som forbundskansler Kohl, der jo ikke ligefrem kan kaldes venstreorienteret, har anbefalet, ville en meget betydelig del af vejen til en atomvåbenfri zone være banet. Vi ville også nærme os det, der kaldes fælles sikkerhed, især hvis en aftale om de små atomvåben kunne kombineres med en aftale om konventionelle

våben, især de egentlig konventionelle angrebsvåben. Her ligger nogle muligheder, som man i hvert fald bør prøve at udnytte.

Det første skridt kan være at forhindre moderniseringen, der i virkeligheden mest af alt ligner regulær oprustning og også er ønsket sådan af mange militære. Det andet kan være en nedtagning af de gamle våben. Vi må prøve at tænke i andre og nye baner, og ved det kommende topmøde og ved atomplanlægningsgruppens møde i Danmark i april kunne den danske konservative regering passende tage nogle initiativer sammen med den tyske konservative regering. I Forbundsrepublikken har de rent faktisk på dette område nået den konsensus, den enighed, som regeringen herhjemme også efterlyser.

Må jeg lige sige til sidst, at den amerikanske forsvarsminister Carlucci har luftet tanker om delvis amerikansk tilbagetrækning fra Europa, hvis der ikke gennemføres en modernisering og en kompenserende oprustning. Det er måske ikke så overraskende, at han har sagt sådan, men det ville være en mærkelig handling at foretage ensidigt, hvis man bare har den mindste chance for at få russerne til at trække tropper tilbage samtidig. En sådan udvikling har man faktisk stillet i udsigt i Østblokken. Det var værd at undersøge, om det kan holde. På denne baggrund skal jeg på Socialdemokratiets vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet Folketinget bekræfter dagsordenen af 14. november 1985 om kortdistanceatomvåben og slagmarksatomvåben og samtidig henviser til det fortsatte arbejde i det midlertidige sikkerhedspolitiske udvalg, pålægges det regeringen at arbejde aktivt for styrkelsen af den afspændingsproces, som mellemdistanceraketaltalen har frembragt, herunder forhandlingsmulighederne for fjernelsen af samtlige taktiske atomvåben og slagmarksatomvåben i Øst- og Vesteuropa og reduktion af de konventionelle våben.

Folketinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 47).

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i debatten.

Per Stig Møller (KF):

Et folketings største forpligtelse er at sikre fred og frihed både for de levende og de kommende generationer. Den historiske dom er ubønhørlig over for enhver generation af politikere, som sætter begge dele til.

Vi har haft mange sikkerhedspolitiske debatter, der vidner om, hvor alvorligt også denne generation af politikere tager fredssagen. Vi må naturligvis tage friheden lige så alvorligt.

Fred kan man nemlig få på mange måder, bl.a. ved uden videre at give afkald på friheden. Frihed kan man derimod kun få på én måde: ved aldrig at tøve med at forsvare den.

At vise vilje til at forsvare sig er ikke det samme som at ville krig, tværtimod undgår man kun krig eller besættelse ved at vise denne vilje.

Formålet med nedrustningsbestræbelserne er følgelig ikke at opgive friheden, men at bevare freden med færrest mulige omkostninger for samfundet og mindst mulig risiko for, at en oprustningsspiral skulle gå over gevind. Først når ingen er i stand til at vinde en angrebskrig, er krig usandsynlig. Derfor tilstræber vi at få bragt krigspotentialet så langt ned som overhovedet muligt, og derfor har vi med glæde hilst INF-aftalen velkommen. Derfor er vi blevet opmuntret af de resultater, som er kommet ud af forhandlingerne om tillidsskabende foranstaltninger. Omfanget af militær er jo direkte proportionalt med omfanget af mistillid.

For at vurdere, hvor megen grund vi har til at nære mistillid, må vi først danne os et billede af den trussel, vi har pligt til at beskytte os imod, og det ser stadig ikke alt for godt ud. På trods af mange gode ord og mange forskellige forslag om at fjerne dette eller hint har USSR fortsat sin militære opbygning, alt imens NATO har reduceret sit militære potentiale. Den militære balance i Østersø- og nordområderne er blevet forskudt af Warszawapagten. Den har øget sin indsats og aktivitet betydeligt i vor del af Europa og ydermere udviklet enorme muligheder for at føre en kemisk krig, som vi andre ikke er i stand til, uden at denne ensidige tilbageholdenhed har fået USSR til at skrotte sit kemiske potentiale. Det er et eksempel på, hvor lidt vi får ud af ensidige tillidsskabende foranstaltninger.

Ser vi nu på de kortrækkende a-våben, som forespørgslen drejer sig om, har NATO på få år skrottet 2.400. Ifølge de amerikanske vurderinger havde USSR 3.000 af dem i 1985, mens NA-

TO havde 1.400. I 1987 mener det tyske forsvarsministerium, at tallene er 1.288 for NATO's vedkommende, men 5.065 for Sovjets vedkommende. Dertil kommer, at et par tusinde af de sovjetiske atomsystemer også kan bruges til at sende os kemiske bomber i hovedet, som vi hverken kan forsvare os imod eller svare tilbage med.

Vi kan således konstatere, at den tænkepause, hvad angår modernisering af de kortrækkende atomvåben, NATO har pålagt sig selv, er blevet udnyttet af Warszawapagten til at eskalere sit potentiale.

Hvis man ønsker status quo som optakt til en nedrustning, må vi erkende, at forholdet i 1987 ikke er som i 1985, da dagsordenen om de kortrækkende raketter blev vedtaget, for slet ikke at tale om 1983, da Montebello-beslutningen blev til. Balance opnås kun ved, at begge parter holder samme niveau. Ubalance opstår, når den ene undlader at foretage sig noget, mens den anden part bygger op. Selv om NATO har erklæret kun at ville have så mange kortrækkende atomvåben som nødvendigt for at forsvare Vesteuropa mod et angreb, har USSR konsekvent oprustet, og det selv om disse våben slet ikke truer USSR, men alene fortæller Warszawapagten, at dens hære kommer til at møde et defensivt atomforsvar, ifald de angriber os. Går man ikke til angreb, møder man aldrig NATO's atomraketter.

Ser vi nu på en sådan tænkt angrebssituation – og lad os håbe, at den aldrig bliver til noget, men det er vores pligt at beskytte landet også mod tænkte muligheder, for sæt de skulle komme – så afholder de kortrækkende atomvåben en eventuel fjende fra at samle sine divisioner til et lynangreb, fordi disse raketter kan slå ganske store divisioner ud. Lad os derpå tænke os et Europa uden disse raketter, men med en fortsat konventionel sovjetisk overmagt. Her vil intet kunne forhindre denne overmagt i at gennemføre et dybtgående overraskelses- og lynangreb. Det er risikoen for at møde atomvåbenet, der afskrækker fra et konventionelt chancerteri, og ingen skal i øvrigt forestille sig, at en moderne konventionel krig bliver mindre skadelig end en atomkrig; f.eks. kan vi jo få kemiske og bakteriologiske våben i hovedet.

Min konklusion på denne trusselsopfattelse er, at Vesteuropa nødvendigvis må beskytte sig med det fornødne antal kortrækkende atomvå-

[Per Stig Møller]

ben, indtil vi har opnået en så stor og asymmetrisk nedskæring af alle konventionelle styrker, at situationen kan betegnes som stabil og ikke-truende, og indtil vi har elimineret den kemiske krigstrussel overhovedet samt opnået den fornødne balance i de to pagters a-våbenbeholdninger.

At de kortrækkende a-våben er tiltænkt en ganske farlig rolle inden for Warszawapagten, har vi de førende sovjetiske militærstrategers ord for. Ogarkov har skrevet, at den sovjetiske militærstrategi, og jeg citerer fra K.J. Møller i »Sikkerhed og Nedrustning«, s. 225, bd. I, udg. af SNU i 1985: »... anser det for muligt, at en verdenskrig kan begynde og i et vist tidsrum kan føres kun med brug af konventionelle våben. Imidlertid kan udvidelsen af de militære operationer udvikle sig til en kernevåbenkrig, i hvilken først og fremmest de strategiske kernevåben vil være midlerne, hvormed den vil blive ført.«

Citatet er væsentligt i vor forbindelse, fordi det fremhæver to elementer: de konventionelle styrker og de kortrækkende atomvåben, og inden for begge har USSR en betydelig overvægt. Ogarkovs teori er intet tilfældigt tankespind. Den går nemlig igen hos læreren på militærakademiet Frunze, oberst Sverdlov, der ifølge samme artikel, s. 231, konkluderer, at: »den part, der bedst formår at udnytte de taktiske kernevåben og følge resultaterne op med konventionelle styrker, vil sejre på slagmarken.«

Atter er det de konventionelle styrker og de taktiske a-våben, der er tiltænkt hovedrollerne. At de spilles ud i en anden rækkefølge hos Ogarkov, gør i denne forbindelse hverken fra eller til. Konklusionen kan kun være, at NATO må afskrække USSR fra at bruge såvel de konventionelle styrker som de taktiske a-våben, hvilket NATO alene kan ved at have begge dele i fornødent omfang og på et tilstrækkelig afskrækkende niveau. Formålet med nedrustningsforhandlingerne er at sænke dette niveau, at sænke loftet.

Både Honeckers og Sjevardnadses hyppige advarsler på deres besøg i Vesten, advarsler mod at modernisere de taktiske a-våben, får desværre en ubehagelig biklang, når disse politiske udtalelser læses i sammenhæng med de militære strategier.

Som den sovjetiske generalmajor Viktor Tatarnikov skrev i forsvarsministeriets blad,

Krasnaja Svesda for 5. januar 1988, så er det »under nuværende forhold umuligt at adskille de taktiske atomvåben fra de konventionelle rustninger.«

Derfor må vi ikke lade os lokke til politisk at foretage en sontring – en sontring, som den sovjetiske hær slet ikke vil operere med. Vi kan ikke nøjes med at læse politik, vi må også se, hvad det er, de forbereder, og forberede os på at møde forberedelserne.

Well, det bliver jo ikke os, der forlokkes, eftersom eventuelle moderniseringer af disse våben bilateralt skal aftales med de lande, der har dem, men vi skal afholde os fra at deltage i lokkekorset. I stedet bør vi sammen med vore allierede målbevidst forhandle os frem mod en fredeligere og sikrere verden og vel at mærke på en måde, der ikke risikerer med ét slag at sætte freden eller friheden til, for dommen over de politikere, som sætter freden eller friheden til, bliver hård, for slet ikke at tale om den ubønhørlige dom, Danmarkshistorien vil fælde over det Folketing, der både sætter freden og friheden til.

(Kort bemærkning).

Jens Thoft (SF):

Hvis jeg forstod den konservative ordfører korrekt, gælder det om at få omfanget af våbne så langt ned som muligt. Hvis jeg forstod den konservative ordførers mange citater fra sovjetiske militære tidsskrifter, understregede han netop, at det er afgørende, at vi får den tredje nulløsning. Men hvis den konservative sikkerhedspolitiske ordfører har fulgt debatten, vil han vide, at den tredje nulløsning netop er et sovjetisk tilbud.

Når nu disse sovjetiske atomvåben er så forskrækelige, findes i så stort et omfang og spiller så afgørende en rolle i den sovjetiske strategi, hvorfor er det så så forfærdeligt, hvis det danske Folketing støtter denne tredje nulløsning?

Sønderby (V):

Jeg vil allerførst takke forsvarsministeren for en klar redegørelse. Det var en udmærket gennemgang af hele problematikken, og man kunne egentlig sige, at så kunne det være nok. Nu skal vi jo drøfte de mange aspekter i det midlertidige sikkerhedspolitiske udvalg, og dér må vi så prøve at komme til bunds i dem.

[Sænderby]

Men hvis debatten her i dag kan opklare noget positivt, som vi kan bruge i udvalget, er det da o.k., at vi får den.

Der er også sket noget positivt, siden vi havde debatten den 14. november 1985. INF-forhandlingerne er en historisk begivenhed, som Venstre naturligvis også hilser med stor tilfredshed. Jeg vil i dag nok adressere takken for resultatet mere til USA end til de øvrige NATO-medlemslande og ikke, som nogen forledes til at påstå, at det skyldes de dagsordener og de debatter, vi har haft her i Folketinget, og som et flertal har vedtaget. Der er i øvrigt nok ikke ret mange, der reagerer på dem uden for Danmark – jo, jeg har da set, at Sovjet har set et positivt sigte i det, men ellers har der vel ikke været store reaktioner.

Resultatet af forhandlingerne om en reduktion af de strategiske atomvåben i Europa er altså et resultat af NATO's strategi og NATO's fasthed.

Venstre vil gerne videre, men vi mener, at vi kommer det bedst ved et ubrydeligt sammenhold blandt NATO-landene. Men det tager tid. Først skal aftalen ratificeres, og så skal vi i gang med de videre forhandlinger.

Nu tror jeg ikke, at denne debat skaber problemer for de videre forhandlinger, men jeg mener ikke, det gavner vort omdømme, at vi på nuværende tidspunkt begynder at tage fat på det.

Venstre vil ikke bidrage til usikkerhed om dansk forsvars- og udenrigssikkerhedspolitik. Det er vor klare opfattelse – og dér er det heldigvis sådan, at der er stor enighed blandt langt de fleste partier her i salen – at vi ikke har noget alternativ til NATO. NATO har set med Venstres øjne været med til at sikre freden i vor verdensdel, Europa, siden 1949 og dermed også friheden og friheden til, at vi kan have den debat, som vi har her i dag til at drøfte disse spørgsmål, uden at der står nogen udenfor og tager nogen med. Vi kan udtale os frit, og det synes jeg vi skal være tilfredse med, men det forhold, at NATO er en alliance af mange lande – ja, tilmed på to kontinenter af forskellig størrelse, af forskellig økonomisk og militær styrke og med forskellige historiske erfaringer og konkrete sikkerhedspolitiske problemer – betyder, at der naturligvis vil være forskel i opfattelsen af politiske problemer. Og NATO's strategi har derved den funktion at tjene som en

fast doktrin, der kan bygge bro over disse forskelle. Strategiens primære erklærede mål er at afskrække Sovjetunionen fra angreb på og trusler mod NATO, og som sådan har den jo også virket indtil nu.

Sammenholdet i traktaten betyder, at et angreb på ét land er et angreb på alle pagtens medlemmer. Derfor betyder de forstærkningsaftaler, vi har, at der hurtigt kan bringes forstærkninger frem, og det vil derfor være en dårlig idé at angribe Danmark. Hvis der foretages en aktion mod ét NATO-land, er det altså mod alle landene. Men det kræver et minimum af solidaritet og af indsats i Danmark, og det er efter Venstres opfattelse temmelig problemfyldt i øjeblikket. Nu taler man om en tredobbelt nul-løsning. Ja, hvis man har tre her og vi på det forsvarspolitiske område også vil forlange en nul-løsning, så er vi næsten oppe på fire nuller.

På Montebello-mødet vedtog NATO-landene at reducere antallet af sprænghoveder i Europa med 1.400, og at de eksisterende fortsat skulle holdes på en optimal ydeevne. Men som flere af ordførerne har været inde på, er det med hensyn til den konventionelle ubalance, problemet er. Styrkeforholdet mellem NATO-landene og Warszawapagtens konventionelle styrker i Europa har altid været til ugunst for NATO. Ifølge Military Balance fra 1986–87 har Warszawapagten dobbelt så mange kampklare divisioner som NATO, næsten tre gange så mange kampvogne og fem gange så mange panserbårne kanoner.

Det er altså den konventionelle ubalance, der er årsag til spænding og ustabilitet i Europa; det er ikke eksistensen af a-våbnene. Og det er vel egentlig også os i Europa, der ikke har haft politisk vilje til at modsvare denne overlegenhed ved at styrke de konventionelle styrker. Det er derfor, vi har haft og har atomparaplyen, og det har også været billigere for os. Nu står vi i en anden situation efter aftalen om reduktionen; enten skal vi styrke de konventionelle styrker, eller også skal der forhandling i gang om reduktion af disse, og det må så være mellem de to store.

Her kan vi bruge vore kræfter, og vi kan også i NATO arbejde på, at der opnås en bedre styrkebalance imellem Øst og Vest på dette område. Men vi kan vel sige, at NATO aldrig før har været mere optaget af våbenkontrol og af nedrustning end i dag, men det må naturligvis ske

[Sønderby]

inden for traktatens rammer. Det er Venstres helt klare holdning.

Vi er derfor i Venstre urolige ved den usikkerhed og usolidaritet, som en debat i dag måske kan medføre. Der er jo en politisk erklæring om USAs vilje til at komme Vesteuropa til undsætning, og det er med til at give os vores sikkerhed.

Der er også behov for at sende signaler til Sovjetunionen om alliancens forsvarsvilje og solidaritet, og her mener jeg ikke, at Folketinget altid helt opfylder de forpligtelser, Venstre mener vi har. Den norske socialdemokratiske regering forstår bedre, hvad solidaritet betyder over for ens NATO-partnere.

Venstre er tilfreds med de muligheder, der i går blev præsenteret i det midlertidige sikkerhedspolitiske udvalg af Socialdemokratiets formand, hr. Svend Auken, om nu at føre saglige sikkerhedspolitiske drøftelser i det udvalg, men så forventede vi også, at vi kunne undgå en debat her i Tinget, og at vi i hvert fald ikke skulle til at drøfte dagsordener – vi kunne måske nok debattere, men ikke dagsordener. Det ville styrke vort renommé blandt vore alliancepartnere, hvis vi på afgørende punkter igen kunne få fælles fodslag om væsentlige sikkerhedspolitiske spørgsmål. Vi har stadig lov at håbe.

(Kort bemærkning).

Jens Thoft (SF):

Det var en enkelt bemærkning, som jeg ikke kan undlade at kommentere over for hr. Sønderby. Betyder hr. Sønderbys voldsomme appel til sammenhold i NATO, at Venstre nu støtter den konservative regering i Vesttyskland og den norske regering, som netop siger nej til yderligere oprustning på kortdistance- og slagmarksatomvåbenområdet? Er det dét, det betyder, hr. Sønderby?

Jørgen Estrup (RV):

Da Folketinget den 14. november 1985 vedtog den dagsorden, som er udgangspunktet for dagens forespørgsel, var det på baggrund af en lang og indgående debat om den såkaldte Montebello-beslutning, altså NATO-forsvarsministrenes beslutning fra oktober 1983 om bl.a. at fjerne 1.400 gamle kortdistanceatomvåben fra Europa. Jeg bruger udtrykkelig vendingen »bl.a.«, for trods flere timers debat og utallige opfordringer fra ordførerne var det umu-

ligt at formå den daværende forsvarsminister til at løfte sløret for, hvad ministrene konkret havde besluttet.

Regeringen fastholdt – og det gør forsvarsministeren jo altså også i dag – at der var tale om et rent nedrustningsskridt, men for alle uden for regeringspartierne var det oplagt, at beslutningen også rummede skridt i retning af oprustning. Enhver kunne i officielle NATO-papirer læse sig til, at kortdistancevåbnene samtidig skulle forbedres og moderniseres. De samme officielle papirer henviser sågar til betegnelsen dobbeltbeslutning: på én gang reduktion og modernisering.

Endnu i dag er det konkrete indhold af Montebello-beslutningen altså ukendt, og det må vi jo tage til efterretning, også efter forsvarsministerens indlæg.

NATO lægger som bekendt vægt på at være en demokratisk alliance, og det danske medlemskab er uløseligt knyttet til denne forudsætning. Men en demokratisk alliance, hvor parlamenterne ikke kender rækkevidden af de forpligtelser, som deres regeringer påtager sig på parlamenternes vegne, kan ikke troværdigt fastholde at bygge på demokratiske beslutninger. En sådan alliance har mistet sit demokratiske sikkerhedsnet.

Regeringens håndtering af Montebello-beslutningen var et typisk eksempel på denne farlige udvikling. For Det Radikale Venstre var det derfor helt nødvendigt at få en principiel afstandtagen, markeret gennem en dagsorden, og jeg vil godt her gentage, hvad den radikale ordfører, Arne Stinus, ved den lejlighed konkluderede. Jeg citerer fra Folketingstidende 1985–86, sp. 2181:

»Folketinget må naturligvis have ret til at spørge: Hvad er det, forsvarsministeren på Danmarks vegne har givet tilslutning til? Vi har ikke fået noget klart svar i dag. Til gengæld må vi sikre klarhed med hensyn til, hvad der kan gives tilslutning til i fremtiden, og med dette mål for øje kan Det Radikale Venstre give tilslutning til det af hr. Lasse Budtz stillede forslag om motiveret dagsorden. Hvis denne dagsorden bliver vedtaget, er vi måske alligevel kommet et lille skridt nærmere den parlamentariske kontrol med Danmarks medlemskab af NATO, som vi har drøftet ved andre lejligheder, og sikret, at Danmark ikke uden om Folketinget direkte eller indirekte vil kunne deltage i

[Jørgen Estrup]

nogen form for yderligere atomvåbenoprustning.«

Dette fundamentale krav om parlamentarisk kontrol med vort NATO-medlemskab ville det være betryggende om også regeringspartierne klarere ville vedkende sig.

I dag kan man så måske lidt ironisk tilføje en tak til regeringen for, at den har opført sig så relativt urimeligt i forbindelse med Montebello-beslutningen, for derved tvang den Folketinget til at vedtage en dagsorden, som i lyset af den seneste sikkerhedspolitiske udvikling med supermagternes INF-aftale er indlysende rigtig i et omfang, som ikke kunne forudses dengang.

Dagsordenen tager jo klart afstand fra den tankegang, at yderligere skridt i den nedrustningsproces, som nu er startet, kræver, at der først sker en modernisering, dvs. en oprustning af de kortsækkende a-våben. Derved kan enhver tanke om dansk tilslutning til en ny dobbeltbeslutning udelukkes. Det er ikke dansk politik at bygge yderligere nedrustning på en forudgående oprustning. Princippet om asymmetri i INF-aftalen, det vil sige, at det kan lade sig gøre at aftale fjernelse af et forskelligt antal våben på de to sider, har vist, at der er langt sikrere og mere direkte veje til nedrustning.

Forsvarsministeren sagde, at denne forespørgsel var som en hund i et spil kegler. Hvis det er rigtigt, så må man jo sige, at regeringens oplysninger eller mangel på oplysninger om Montebello-beslutningen så er en del af baggrunden for dette spil. Men jeg synes, at de seneste dages udvikling, og senest måske den engelske premierministers fornyede og intensive krav om modernisering af a-våbnene, har vist, at vi har en meget aktuel sag på dagsordenen. Ordene fra Margaret Thatcher var oven i købet, at man skulle sikre sig et konstant forspring i våbenteknologi, og mere tydeligt kan det synspunkt, vi har fra radikal side vel ikke understreges, nemlig at reel afspænding opnås ikke, hvis nedrustning på ét område erstattes af oprustning på et andet.

Jeg synes, man bør gøre sig klart, at de taktiske a-våben rummer helt specielle farlige momenter. Det er på den ene side et spørgsmål om at føre a-våben nærmere til de mulige slagmarker, og dermed om en lavere a-våben-tærskel. Det er på den anden side også et spørgsmål om en vanskeligere kontrol med a-våben.

Det er en farlig udvikling, hvis man sætter mere på de taktiske a-våben, og konsekvenserne heraf vil være fuldstændig parallelle med dem, vi tidligere i Folketinget har debatteret, når det gjaldt en udvidelse og udbygning af søbaserede a-våben i Nordhavsområdet. Det vil være tragisk, hvis det første nedrustningsskridt i umiddelbare tider skal resultere i en øget a-våben-trussel og en mere ustabil og ukontrollabel situation.

Der skal ikke være tvivl om, at Det Radikale Venstre vil arbejde energisk for en afskaffelse af de taktiske a-våben, dvs. for det såkaldte tredje nul. Atomtruslen skal ikke bringes nærmere på den potentielle slagmark, men fjernes fra den. Derfor er fjernelse af de kortsækkende taktiske a-våben nødvendig. Det er et ønske, som man af helt naturlige geografiske grunde må fremføre med stor styrke i Vesttyskland. Men det bør ikke glemmes, at selv om Danmark er a-våbenfrit, så deler vi, hvis det måtte komme til en anvendelse af de kortsækkende a-våben, i stort omfang skæbne med Vesttyskland. Derfor er en afskaffelse af de taktiske a-våben – altså et tredje nul – klart en dansk sikkerhedspolitisk interesse.

INF-aftalen har åbnet helt nye muligheder for den sikkerhedspolitiske udvikling på vores klode. Pludselig er egentlig nedrustning kommet inden for mulighedernes grænser, og der er næppe noget, der er mere vigtigt, end at Danmark bidrager konstruktivt til denne udvikling.

For et lille land med en vigtig strategisk placering tæt på brændpunkterne mellem Øst og Vest er der kun én farbar vej, og det er afspænding og nedrustning. Hvis der overhovedet skal være nogen mening med dansk NATO-medlemskab, så må det være, at vi inden for alliancen af alle kræfter støtter initiativer, som fremmer reel afspænding og nedrustning, og det er denne holdning til modernisering af de taktiske a-våben, som jeg mener det bør være forsvarsministerens pligt at fremføre, når man på NPG-mødet i april i Kolding måtte komme ind på dette spørgsmål.

Det er en sådan konstruktiv og aktiv dansk indsats på det sikkerhedspolitiske område, vi fra radikal side håber at det såkaldte Østergaard-udvalg kan være katalysator for. Vi kan derfor også fuldt ud støtte det dagsordensforslag, som hr. Lasse Budtz har fremsat. Det peger i den rigtige retning.

Bollmann (CD):

Da vor ordfører i denne sag ikke kan være til stede, skal jeg på CD's vegne komme med ganske få betragtninger i forbindelse med denne forespørgsel.

Forespørgslen refererer jo til den dagsorden, der blev vedtaget her i Tinget den 14. november 1985, og jeg har i den anledning gennemlæst debatten.

Jeg vil gerne først sige, at de principielle betragtninger, som CD's daværende ordfører kom med, naturligvis stadig gælder, og derfor vil jeg ikke gentage dem.

Men så er der jo – og det skal stå klart – sket ting rundt omkring i verden siden; det er vi glade for i CD. Den historiske INF-aftale er bemærkelsesværdig og giver selvfølgelig håb om fortsatte muligheder for nedrustning her i verden, og det finder vi naturligvis også meget positivt.

Jeg vil meget gerne i den forbindelse slå fast, at jeg ikke tror – og der er vel heller ikke andre, der tror det – at de dagsordener, der er vedtaget her i Folketinget, og heller ikke dagsordenen fra november 1985, har haft nogen som helst indflydelse på eller har dannet noget som helst grundlag for indgåelsen af denne INF-aftale. En gang imellem får man opfattelsen af, at nogen tror på det. Jeg vil næsten sige tværtimod, for vi har jo også set dagsordener her i denne sal, som næsten har overhalet hr. Gorbatsjov venstre om.

Jeg er meget enig med ministeren i, at det store problem – og vel også det største – er den konventionelle ubalance, og at problemet ikke er blevet mindre efter indgåelsen af aftalen, er vi også ganske enige i. Så vidt jeg hørte hr. Lasse Budtz, så er han vel også næsten på vej til at erkende den del af hele problemstillingen. Men vi finder faktisk debatten overflødig. Det har vi lov at sige ikke mindst på baggrund af, at vi nu igen er begyndt arbejdet i det midlertidige sikkerhedspolitiske udvalg. På den anden side er det selvfølgelig forespørgernes ret at rejse debatten, men jeg tror altså ikke, resultatet af debatten er med til at fremme udvalgsarbejdet.

Der er i debatten indtil nu talt meget om tal, styrketal osv., og dem vil jeg slet ikke gentage. Men jeg er måske en lille smule forundret over, at SF rejser debatten om et enkelt spørgsmål, nemlig kortdistancevåbnene, slagmarksvåbnene. Jeg har faktisk troet, og jeg mener også jeg

har hørt det rundt omkring, at SF siger, at tingene skal ses i en sammenhæng, og det lægger man i hvert fald ikke op til i denne debat.

Jeg vil slutte med at takke ministeren for den besvarelse, han har givet. Jeg synes, det var et meget grundigt svar, og det er et svar, som CD helt kan tilslutte sig.

Annette Just (FP):

Jeg vil starte med også at takke ministeren for en virkelig fyldestgørende og, synes jeg, meget reel og klarsynet redegørelse for, hvordan vi står i denne situation.

Jeg kan godt fornemme, at der er et flertal, som mægtig gerne vil gå ud i verden og sige: Hør, hvor vi brøler i lille Danmark. For det er det eneste, vi kan gøre, og vi kan så håbe på, at der er en enkelt én, der har hørt et lille bitte brøl fra Danmark. Vi er så uendeligt ligegyldige i denne sammenhæng, i særdeleshed i betragtning af at vi ikke har et eneste atomvåben på dansk jord, vi har ikke engang et lille a-kraftværk, som vi kunne puste os op med.

Fakta er, at der i dag sidder mange store, kloge mænd rundt omkring i verden og diskuterer, hvordan man kan nedruste, så det er forsvarligt og der bliver ligevægt imellem Øst og Vest. Men vi skal altså her i Danmark sige: Oj, hvor vi gungrer, når vi som den lille mus kravler over broen sammen med elefanten.

Her i denne tid efter Reykjavik, tiden hvor INF-aftalen er indgået, synes jeg vi skulle glæde os over, at vi ved, at samtalerne, diskussionerne fortsætter, at man prøver på at udvide disse aftaler, at man prøver på at få en reel nedrustning supermagterne imellem. Jeg synes i særdeleshed, det er meget vigtigt, at der stadig diskuteres og man prøver at nå frem til en løsning for at få reduceret de kemiske våben, som jeg i virkeligheden ser som den allerstørste trussel.

For det er da helt sikkert, at ikke blot er det kemiske våben, der er en kæmpetrussel, men den atomare trussel er også reel. Jeg tror ikke en døjt på, at det hjælper, at Danmark prøver på at stille sig udenfor endnu en gang ved pointere til alverdens latter, at vi bliver ved med at være en fodnotation.

Det er lige så sikkert, at de konventionelle styrker er i ubalance, men det er fantastisk at konstatere, at der, som det ser ud til i dag, er et flertal i dette Folketing, der synes, at denne

[Annette Just]

ubalance i virkeligheden skal være endnu større. Det danske forsvar har ikke atomare våben, har ikke kemiske våben, men bare en smule krudt og kugler, men det kan det heller ikke få lov til at få, så det ender med, at vi skal stå med de tomme geværer og true med dem, for det er såmænd det eneste, vi kan, hvis fjenden skulle krænke vores grænser. Men det er måske også det, der er meningen? Det vil jeg da gerne spørge hr. Jens Thoft om.

Er det virkelig meningen, at vi skal stå, som vi gjorde den 9. april? Er det meningen, at vi skal sætte vores fred i frihed over styr? Det er i orden, hvis du synes det. Fremskridtspartiet synes det absolut ikke.

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Kristeligt Folkeparti bakker helt op bag forsvarsministerens indlæg. Vi synes, det var meget fint afbalanceret, og vi var meget glade for, at nedrustning og nedrustning og nedrustning gik igen gang på gang.

Vi er også glade for, at det blev understreget, at denne nedrustning, som jo allerede er i fuld gang med aftalen mellem Sovjet og USA, bliver fulgt op på mange forskellige planer.

Kristeligt Folkeparti pointerer nedrustning som noget meget centralt, men vi kan dog ikke være så naive at tro, at vi i Danmark kan klare denne nedrustning alene. Der må lægges for af stormagterne, og vi må bakke op omkring den i NATO og gøre vores indflydelse gældende, som vi også gør.

Lige så vigtigt er det, at vi har et troværdigt forsvar, og vi lægger meget vægt på, at vi fortsat er en fuldgældig partner i NATO.

Jørgen Tved (FK):

Efter det sidste er jeg lidt i tvivl om, hvorvidt det er den samme forsvarsminister, jeg hørte tale her i salen for et øjeblik siden, som Kristeligt Folkeparti har hørt tale, fordi jeg synes, der manglede lidt i netop spørgsmålet om nedrustning. Vi er efterhånden i samme situation, som vi har været flere gange, når man her i Folketinget har diskuteret forsvars- og sikkerhedspolitik. Det er der god grund til, og heldigvis kommer det meget ubejlejligheds for regeringen og forsvarsministeren hver gang, og det er vel, fordi de har lidt dårlig samvittighed over, at det netop ikke er nedrustningspolitikken, der optager regeringen særlig meget.

Jeg er glad for, at vi igen får lejlighed til denne debat. Her får vi mulighed for at præcisere nogle synspunkter og måske også trække nogle linjer op.

Jeg kan måske godt være en smule skuffet over den dagsorden, der er foreslået, fordi der måske her var en situation, som kunne bruges til noget mere end det, forslagsstillerne har givet udtryk for. Men derom lidt senere.

Efter vores opfattelse har regeringen det, ligesom en bekendt engelsk general havde det, da han ikke ville se tegn på nedrustning. Da han ikke ville se nogen signaler eller noget af den slags, ja, så satte han kikkerten for det blinde øje. Det er sådan, jeg opfatter regeringen og forsvarsministeren her i dag, og det er det, jeg har lyttet mig frem til.

Det kan jeg godt forstå at man gør, for i regeringspartierne benytter man sig åbenbart af åndemaneri, når man hører om denne forfærdelige trussel, der blot står og venter på at falde over det lille uskyldige Danmark. Vi skal altså af hensyn til denne indbildte fjende og fremmanede trussel fortsætte oprustningen.

For det er det, der i virkeligheden er tale om. Det er det, der er kommet til udtryk, ikke bare fra Englands mrs. Thatcher, som flere ordførere har været inde på, men jo også fra den danske regering, når den vedblivende kræver, at der skal afsættes flere midler til et komplet nytteøst militær. Hvem har egentlig brug for de hangarer, som man i øjeblikket er ved at bygge? Hvem har brug for flere krigsskibe, som man godt nok kalder fiskeriinspektionsskibe, men som også nogle af forslagsstillerne har været med til at bevilge penge til? Vi kunne fortsætte med at sige: Hvem har brug for, at vi her smider 15 mia. kr. om året ud til et nytteøst militær, når man samtidig kommer og fortæller, at der er visse behandlinger inden for sundhedsvæsenet, som man ikke har råd til?

Ingen skal være i tvivl om, at Fælles Kurs meget gerne deltager i debatter om forsvars- og sikkerhedspolitik, om ikke af anden grund så for at fortælle, at det lykkeligst for det lille Danmark ville være, at man fejede for egen dør, at man afskaffede alt det militærvæsen, forsvarsminister osv., og at man i stedet for brugte de mange penge til noget fornuftigt. Det er det, der er det vigtigste, og det er det, denne debat burde dreje sig om.

[Jørgen Tved]

Sætter man kikkerten for det blinde øje, når det drejer sig om signaler om fred og nedrustning, så har man til gengæld den helt store lup fremme, når det drejer sig om at tælle op, hvor meget de andre har. Her er det jo helt fantastisk, som man kan operere med talmagi. Her ved man præcis, hvor mange geværkugler hver enkelt rød soldat måtte have, og her er man indstillet på at bruge også det som et skræmmebillede. Nu har vi altså levet som naboer med nogle af disse magter siden den anden verdenskrig, og der er ikke noget, der tyder på, at skræmmebilledet er mere sandt i dag, end det har været på noget tidspunkt tidligere.

Jeg kan godt forstå, at det krakelerer lidt inden for NATO. Tyskerne har jo nogle erfaringer for, hvad krig kan medføre, og jeg kan godt forstå, at de gerne ser, at ikke bare de langtrækende raketter med deres atomvåben, men også kortdistancevåben med de mere taktiske atomvåben bliver fjernet. De har nok en fornemmelse af, hvad det betyder, og hvem det vil komme til at gå ud over, om ragnarok måtte bryde løs. Naturligvis vil vi heller ikke i Danmark kunne undgå at blive inddraget i det ragnarok, som nogle mener kommer på baggrund af østeuropæiske eller sovjetiske kolde krigere.

Jeg ved ikke, om det er dette Folketing ubekendt, at alle de signaler, der i de seneste år er kommet om fred og nedrustning, faktisk er kommet fra dem, som man fortæller er det store, onde dyr i åbenbaringen. Jeg har i hvert tilfælde ikke hørt nogen signaler fremført om, at nu måtte man bruge økonomien og ressourcerne til noget fornuftigere end at købe et nytteløst militær. Jeg har heller ikke fra dette Folketing eller fra forsvarsministeren eksempelvis hørt noget som helst om, at nu ville det være rimeligt, at vi sparede på ressourcerne. Tværtom har jeg en fornemmelse af, at både forsvarsminister og udenrigsminister og den borgerlige regering i skøn forening siger: Det er nødvendigt, at vi bruger flere penge.

Når det er udgangspunktet for en debat, så er det jo et spørgsmål, om man kan have tillid til, at en regering, som er sat til at forvalte en forholdsvis fornuftig dagsorden fra 1984, vil forvalte det pålæg, den har fået af Folketinget, på en fornuftig måde.

Ingen skal være i tvivl om, at vi ingen tillid har til denne regering. Vi har ingen tillid til denne regering. Vi har ingen tillid til, at man

helhjertet går til NATO og diskuterer mulighederne for fred og afrustning. Jeg tror heller ikke, at der er ret mange, der i virkeligheden stoler på, at regeringen har hjertet med, når den går til møder i NATO og andre steder.

Derfor er vi ikke helt tilfredse med den dagsorden, der er kommet fra Socialdemokratiet. Vi accepterer naturligvis og ville måske også under andre omstændigheder sige: her er en dagsorden, som kan samle flertal i Folketinget, og som peger i den rigtige retning, men forskellige ordførere – sidst var det hr. Jørgen Estrup fra De Radikale – går faktisk videre og snakker om oprustning, og man har jo også snakket om nul-løsninger. Nu ved jeg godt, at man sætter 1, 2 og 3 osv., hvert nul har jo sin lille betydning for sit begrænsede område, men hvorfor ikke tage skridtet fuldt ud og sige tingene, som de nok skal siges: at det, der er behov for, er simpelt hen, at vi holder op med at deltage i denne gal-skab?

I den nuværende situation og på baggrund af det, jeg har sagt om vores tillid til denne regering, skal jeg tillade mig at fremsætte et forslag om motiveret dagsorden, der nok peger lidt videre end hr. Lasse Budtz'. Det er ganske kort og enkelt og lyder som følger:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet Folketinget udtrykker dyb mistillid til regeringens administration af Tingets dagsorden af 14. november 1985, og idet Tinget fordømmer regeringens stadige krav om forhøjede bevillinger til forsvaret,

går Tinget over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 48).

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dette forslag indgår nu i de videre forhandlinger.

Forsvarsministeren (Collet):

Hr. Jens Thoft startede med at påpege en tilsyneladende modsætning mellem, hvad den tidligere forsvarsminister og den nuværende forsvarsminister lagde vægt på i forbindelse med vurderingen af den trussel, som retter sig imod NATO og Vesteuropa. Hr. Jens Thoft nævnte, at for den tidligere forsvarsminister var den atomare overvægt det, som var det sto-

[Forsvarsministeren]

re problem. Det var det, som var truslens hovedudgangspunkt.

Nu skal vi jo huske, hr. Jens Thoft, at tiden ikke står stille. Det er da bekymringsfuldt, hvad der er sket inden for Warszawapagten på det atomare område i de senere år. Der er sket en lang række moderniseringer. Man er i øjeblikket i gang med moderniseringer, der, så vidt jeg er orienteret, delvis vil kunne omgå INF-beslutningerne, og vi må sige, at det antal atomvåben, som er deployeret i Warszawapagtens område i de senere år, er endog overordentlig betydeligt. Det er alt sammen ganske rigtigt, og deri havde min forgænger fuldstændig ret.

Men nu er der sket noget siden det tidspunkt, som hr. Jens Thoft refererede til i sin tale. Tiden går, der sker ændringer, tiden står ikke stille.

Og hvad er der så sket her i de senere år? Ja, for det første skal vi jo ikke glemme Montebello-beslutningen, som er blevet omtalt så ofte under debatten her i dag, hvor Vesten ensidigt har skrottet et stort antal sprænghoveder, og vi har jo i frisk erindring INF-aftalen, som just er indgået imellem Sovjetunionen og USA her i begyndelsen af december måned. Alt tyder da heldigvis på, at denne aftale bliver ratificeret i det amerikanske Senat, således at den kommer på plads.

Men vi skal huske, at denne INF-aftale, som jo drejer sig om de 572 Pershingmissiler, yderligere fjerner atomvåben fra Vesteuropa og det vesteuropæiske område. Vi skal også huske, at Sovjetunionen og USA står midt i forhandlingerne om de langtrækkende missiler, altså de såkaldte START-forhandlinger.

Alt dette hober sig sammen til, at vi har oplevet og vil opleve en meget, meget stor nedgang i antallet af a-våben i Vesteuropa, og det er godt. Men så skal vi huske – og det var en af de ting, som hr. Jens Thoft omhyggeligt forbigik i sine indlæg – at der er en sammenhæng imellem a-våben og de konventionelle styrker, og jo færre a-våben der bliver, desto større betydning får vurderingen af de konventionelle styrker i forbindelse med en trussel.

Det er jo det, der er sket. Der er blevet færre a-våben, og det er godt, men derfor kommer spørgsmålet om de konventionelle styrker mere og mere i centrum. Det er derfor, hr. Jens Thoft har opfattet, at mit indlæg er vægtet noget anderledes end det indlæg, som min forgænger havde for godt og vel et par år siden. Så der er mening i tingene.

Jeg vil gerne understrege endnu en gang, at jeg hæftede mig meget ved, at hr. Jens Thoft undlod at drage de konventionelle styrker ind på den centrale plads i debatten, hvor de vitterlig hører hjemme.

Jeg hæftede mig hos hr. Lasse Budtz ved, at der var mere balance i udsagnene for så vidt angår de konventionelle styrkers sammenhæng med a-våbnene.

Så til hr. Jørgen Estrups indlæg. Han sagde, at den tidligere forsvarsminister ikke havde villet røbe det konkrete indhold af Montebello-beslutningen. Det var ukendt. Han sagde også, at det var tilfældet for så vidt angik det svar på forespørgslen, som jeg afgav i dag, så det faktisk er ukendt for Folketinget, hvad Montebello-beslutningens anden del egentlig indeholder. Det var det, hr. Jørgen Estrup sagde, og hr. Jørgen Estrup nikker.

Det er der en god grund til, idet anden afdeling af Montebello-beslutningen endnu ikke er ført ud i livet. Der er ikke i NATO truffet beslutning om, hvorledes denne skal føres ud i livet, så det er såmænd ikke på grund af uvilje fra hverken den tidligere forsvarsminister eller denne. Begge have gladelig oplyst om sådanne beslutningers indhold, hvis de ellers var truffet.

Jeg noterede i hr. Jørgen Estrups indlæg en, hvad jeg vil kalde mangel på sammenhængende våbenkontrolkoncept. Hr. Jørgen Estrup koncentrerede sit indlæg næsten udelukkende om kernevåbnene, men vi skal jo huske, at tingene hænger sammen. Vi må se hele våbenkontrolnedrustningsprocessen i sammenhæng. Vi må have alle våbentyper med ind i billedet, og vi kan faktisk ikke gøre det på nogen bedre måde, end det blev besluttet i Reykjavik af ministrene dér, nemlig at man havde en femtrins prioriteringsrækkefølge. Man startede med INF-forhandlingerne, dernæst gik man videre til START-forhandlingerne, så tog man de kemiske våben, dernæst kom de konventionelle styrker og til allersidst de taktiske atomvåben.

Det er en solid og sammenhængende våbenkontrolprocedure, og den kan vi tilslutte os i regeringen. Jeg synes også, det er udmærket, sådan som jeg har fået refereret fra Østergaardudvalget i går, at det er disse elementer, man nu fremover vil se på i Østergaardudvalget. Det hilser vi i regeringen med tilfredshed.

Jens Thoft (SF):

Først til forsvarsministeren, som mente, at jeg i mit indlæg havde beskæftiget mig alt for lidt med sammenhængen mellem atomvåben og konventionelle styrker. På ét område vil jeg give ministeren ret. Jeg beskæftigede mig ikke ret meget med de problemer, der er omkring gråzonevåbnene, de våben, der har dual capability, som både er indrettet til at bruge atomvåben og til at bruge konventionelle våben, og som spiller en særlig ubehagelig rolle for optrappingsrisikoen, fordi modparten ingen mulighed har for at se, om det er et våben udrustet med et konventionelt sprænghoved eller det er et våben udrustet med et atomart sprænghoved, som affyres. Det bemærkede jeg at hr. Lasse Budtz i øvrigt gik nøjere ind på, og det var jeg meget glad for, men det var en ting, jeg glemte i min indledning.

Ministeren lagde megen vægt på, at Warszawa-pagten var i gang med at modernisere sine kortrækkende atomvåben. Ministeren lagde særlig vægt på, at Warszawa-pagten var i gang med at omgå INF-aftalen. Jeg forestiller mig, at den måde, man omgår den på, er den samme, som man er i gang med fra NATO-siden, nemlig at fremstille atomvåben, som har rækkevidden 499 km, for man må ikke have dem på 500 km og derover.

Men når man nu er i gang med en sådan omgåelse, når man nu har moderniseret så voldsomt siden 6. maj sidste år, at tingene fuldstændig er ændret – argumentationen er i hvert fald fuldstændig ændret – var det så ikke afgørende, hr. minister, at vi lagde særlig vægt på at få den tredje nulløsning igennem, så vi netop forhindrer denne Warszawa-pagtomgåelse af INF-aftalen? Og jeg kan altså tilføje, at NATO også er i fuld gang med at omgå aftalen på den måde.

Ministeren sagde også, at der var en stor atomar uligevægt. Jamen når der er en atomar uligevægt i Warszawa-pagtens favør, hvorfor i himlens navn er det så i modstrid med NATO-interesser at få fjernet disse våben fuldstændig og helt? Det er jo det, vi har bedt om.

Endelig siger ministeren, at Sovjetunionen har afgørende større konventionelle styrker. Jeg har i debatten her ikke beskæftiget mig så meget med den konventionelle oprustning, som også er på trapperne. Det hænger sammen med, at SF jo har rejst endnu en forespørgselsdebat, og jeg synes, at den konventionelle op-

rustning bør henlægges til dette forum, men jeg kan ikke lade være med at sige, at når ministeren fremhæver den massive sovjetiske konventionelle overvægt, så har han en række forudantagelser, som lige skal med på papiret, for ellers passer overvægten nemlig ikke.

For det første går ministeren ud fra, at de sovjetiske styrker er udrustet på samme måde som NATO-styrkerne. Det er ikke tilfældet; de er ringere udrustet i teknisk henseende.

For det andet går han ud fra, at disse styrker alle er til rådighed for et massivt angreb mod Vesteuropa. Men føler ministeren sig nu helt sikker på, at styrker i Østtyskland, styrker i Ungarn, styrker i Tjekkosllovakiet også er til disposition, når Sovjetunionen massivt invaderer Vesteuropa? Føler ministeren sig sikker på, at samtlige sovjetiske styrker kan sættes ind i Vesteuropa? Tror ministeren ikke, at nogle af dem har en gendarmerifunktion i Østeuropa?

For det tredje nævner ministeren ikke, at NATO har en gruelig bunke antitank- og antiflyvåben og altså er godt udrustet med antivåben over for et sådant konventionelt angreb.

For det fjerde er en forudsætning for ministerens påstand om den massive overvægt på det konventionelle område altså fuld bemanning af en række fantomdivisioner, som kun findes på papiret.

For det femte forudsætter sådan et massivt konventionelt angreb, at man er i stand til at få hele Warszawa-pagten til at samarbejde entydigt om et massivt angreb på Vesteuropa.

Jeg mener altså, at en række af de forudsætninger, ministeren antager, ikke er til stede. Men lad os lige holde fast ved det afgørende. Det afgørende er, at ministeren sagde: Sovjetunionen har en stor overvægt på det atomare område, når det drejer sig om kortdistance- og slagmarksvåben. Hvorfor – og det synes jeg vi skal have svar på, inden denne debat slutter – hvorfor er det så forfærdeligt at støtte, at disse våben fuldstændig skal væk, når det nu er sådan, at de har den overvægt? Det betyder altså, at Sovjetunionen og Warszawa-pagten må fjernes væsentlig flere våben end NATO.

Blandt de øvrige ordførertaler var jeg især glad for Socialdemokratiets holdning, jeg var især glad for hr. Lasse Budtz' ordførertale. Den var klar, og den var præcis, og det er vel en af de klareste ordførertaler, vi har hørt i disse debatter.

[Jens Thoft]

Jeg var også glad for forslaget om motiveret dagsorden. Jeg opfatter klart den dagsorden, som Socialdemokratiet har fremsat, som et nej til moderniserede og genoprettede og særligt vedligeholdte og nye eller fornyede, eller hvad man nu kalder det sprogligt, atomvåben i Europa. Sådan opfatter jeg den. Jeg opfatter den også som et klart ja til den såkaldte tredje nulløsning. Og endelig er jeg glad for, at den omtaler konventionelle våben.

Når jeg ikke, som bekendt, er gået ind på dette område, hænger det sammen med, at vi har rejst en særlig forespørgselsdebat herom, men allerede på topmødet i begyndelsen af marts kan vi risikere, at spørgsmålet om konventionelle våben kommer op, og derfor er det rart, at det er med her. Det er en særlig betryggelse, synes jeg, at vi også får sagt nej til denne del.

Forsvarsministeren har sagt, at der ikke er behov for nogen beslutning for tiden, men virkeligheden er jo, at en beslutning om kortdistance- og slagmarksatomvåbnene er på vej.

Jeg vil gerne nævne Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste, som jeg i øvrigt sjældent udtrykker mig begejstret over for. Deres informationsmateriale er heller ikke særlig informativt. Men for en gangs skyld skal det da nævnes, at de har informeret. De fastslår i en rundskrivelse, som Folketingets Forsvarsudvalg fik i går, at vi står over for et valg mellem to onder, og jeg citerer:

»SACEUR's ønsker om at holde fast på de atomvåben, NATO har tilbage, har slået et skår i glæden over INF-aftalerne – specielt i Vesttyskland. Brede kredse ønsker at fjerne de taktiske atomvåben. Gang på gang understreger de, at de jo stort set kun kan ramme Vesttyskland.

Problemet, som Koldingmødet formentlig kommer til at tage stilling til, er derfor:

Skal vi forhandle nedrustning af de taktiske atomvåben nu, eller skal vi modernisere dem (ligesom INF-våbnene) og så forhandle dem væk i forbindelse med en asymmetrisk nedskæring af de konventionelle våben?»

Det er det, Koldingmødet formentlig kommer til at handle om. Her kunne vi også nævne Carlucci, og vi kunne nævne Margaret Thatcher, som begge kræver, at denne sag kommer på dagsordenen. Jeg kunne tilføje, at NATO-topmødet i marts formentlig også kommer til at tage hul på disse ting.

Jeg mener, at denne debat har været en god debat. Den har vist, at de danske oprustningstilhængere er blevet vist vintervejen med fru Annette Just og hr. Sønderby i spidsen. Jeg håber, at Koldingmødet kan blive begyndelsen til et oprør, et opgør i NATO, og at Danmark går forrest for at vise oprustningstilhængerne vintervejen.

Jeg synes, det er en god dag i dag, for problemerne i morgen bliver jo så at få forsvarsministeren til at leve op til denne – jeg tror, det er den 22. sikkerhedspolitiske dagsorden, som bringer regeringen i mindretal, og som Folketinget nu hælder ned i halsen på ministeren.

Men SF vil gøre, hvad vi kan for at fungere som støttepædagog for ministeren og hans kontorchef, således at de på landets vegne får sagt klart nej til en fornyet kompenserende, eller hvad man nu kalder det sprogligt, atomoprustning – på boligområdet kalder man det genopretning, skulle jeg hilse at sige, så dér var et nyt udtryk, man kan benytte – ikke alene på topmødet i marts, men også på NPG-mødet i Kolding i april.

Den dagsorden, vi nu vedtager, er et godt håndslag til fredsbevægelsen. Derfor var det en god debat.

Lasse Budtz (S):

Jeg synes egentlig, at forsvarsministerens sidste indlæg, men også dele af ministerens første indlæg, understreger, at det, der sker i Østblokken på nogle områder, yderligere nødvendiggør nye initiativer fra Vestens side, ny beredvilighed til forhandling, større bevægelighed og vilje til nedrustning. Der er en militær side af dette problem, og der er en politisk side og en diplomatisk side. Der er ingen som helst tvivl om, at det er der også i Vesten. Medens man fra den militære side temmelig uopfindsomt og traditionelt advokerer for den sædvanlige anvendelse af militære midler til at løse politiske problemer, er der en opblødning på den politiske side, og det gælder også både Øst og Vest, selv om det naturligvis ikke i højrepartier er slået ordentligt igennem endnu, ikke så stærkt, som det f.eks. for øjeblikket er i Vesttyskland.

På en måde synes jeg også, at hr. Per Stig Møllers argumentation skulle gøre det meget let for i hvert fald det regeringsparti – men jeg ved godt, man optræder samlet – at stemme for vores dagsorden, fordi de citerer og de argu-

[Lasse Budtz]

menter af sovjetisk oprindelse, som blev fremført i hr. Per Stig Møllers tale, i endnu højere grad understreger nødvendigheden af, at vi må have gennemført nytænkning på det område, som omfattes af dagens debat. I den forbindelse vil jeg gerne bekræfte, at Socialdemokratiets holdning er fuldstændig enkel: vi går ind for den tredje nulløsning.

Så har vi fra forskellig side været inde på spørgsmålet om forbindelsen mellem de taktiske atomvåben og de konventionelle våben. Der er for os ingen som helst tvivl om, at der selvfølgelig er en forbindelse. Der er en forbindelse mellem samtlige våbenarter, men der er selvfølgelig især en forbindelse mellem de taktiske atomvåben og de konventionelle våben. Det er derfor, vi gerne ser dem forhandlet, helst samlet, men det kan formentlig ikke lade sig gøre, fordi ingen af de to parter på supermagtsniveau er interesseret i en samlet forhandling. Men det kunne lade sig gøre, at man gjorde det parallelt, og her er der straks en langt højere opblødning til fordel for en samtidighed. Jeg må sige, at jeg ikke umiddelbart vil acceptere f.eks. hr. Bollmanns teori om, at Østen automatisk er så utrolig meget mere stærk på det konventionelle område, end Vesten er. Der er stribevis af eksperter, som er langt klogere end hr. Bollmann og mig tilsammen, hvis det er muligt, som har pointeret i detaljer, at denne overlegenhed er meget, meget tvivlsom. Det er den altså også, fordi man bliver nødt til i hele dette billede at indregne økonomi, psykologi, teknologi, loyalitet og en hel række andre ting, som jeg ikke skal nævne her.

Må jeg så ikke sige til hr. Sønderby for jeg ved ikke hvilken gang: vi har ingen tvivl med hensyn til Danmarks medlemskab af NATO. Vi ønsker, at Danmark skal forblive medlem af NATO. Socialdemokratiet vil gerne bidrage til, at Danmark forbliver medlem af NATO, og vi mener, at hvis vi teoretisk afskaffede forsvaret i morgen, ville vi skade afspændingsmulighederne og nedrustningsmulighederne i stedet for at gavne dem. Det betyder selvfølgelig ikke, at vi bare lader stå til og accepterer alt. Det gør vi ikke, og vi mener, det er helt selvfølgeligt, at vi har lov at diskutere NATO's forskellige problemstillinger og da helt klart i et demokratisk valgt parlament som det danske, som selvfølgelig også er sat til at kontrollere en regerings handlemåde i en sådan organisation, og det vil

også gælde den kommende socialdemokratiske regering.

Vi er altså imod en ny dobbeltbeslutning, som favoriserer oprustning. Vi er for en tredje nulløsning. Vi er for, at dette også sættes i relation til spørgsmålet om de konventionelle våben, men ikke nødvendigvis afgøres af forholdet, for man kunne jo tænke sig en virkelig asymmetrisk slutning ligesom INF, og så ville det være vanvid at gå imod det.

Blot til sidst: tak til de partier, som vil støtte vores dagsorden. Jeg synes, at de borgerlige partier skulle tage sig sammen og gøre det samme, for her er der altså en række områder, hvor vi nærmer os hinanden, og det har vi faktisk ikke noget imod.

Per Stig Møller (KF):

Desværre skærpede hr. Lasse Budtz sin ordførelse her i anden runde ved så klart og tydeligt at gå ind for nulløsningen næsten ubeset. For ellers bemærkede jeg da i den første tale, at hr. Lasse Budtz gjorde meget ud af at sige, at vi må have fastholdt og overført det asymmetriske princip både til konventionelle og til de korrtrækkende armeer, altså konventionelle styrker og korrtrækkende atomvåben. Jeg bemærkede også, at hr. Lasse Budtz sagde, at de to områder hænger sammen. Vi kan vel være enige om, at nulløsningen er totalt uinteressant, før der i hvert fald har fundet dybtgående asymmetriske konventionelle nedrustninger sted, og at man, sådan som den norske forsvarsminister Holst sagde her i januar, ikke vil kunne foretage flexible response uden korrtrækkende våben. Det hænger altså ikke sammen, sådan som det danske Socialdemokrati ser på det.

Jeg må også spørge hr. Lasse Budtz: Hvordan med denne præcisering, som nu er kommet, hvordan hænger så Socialdemokratiets dagsordensforslag sammen med 3. maj-dagsordenen?

Må jeg så til nogle af de andre ting i den amerikanske debat sige, at det er rigtigt, at Samuel Nunn har sagt, at vi må sætte tempoet i debatten om moderniseringerne af de nukleare våben lidt ned, men han siger 3 linjer længere nede, at han ikke er kommet til det punkt, hvor han mener, at der ikke er behov for moderniseringen af NATO's atomvåben. Han fremhæver først og fremmest, at han mener, at vi har brug for, at der bliver fornyet med large missiles og

[Per Stig Møller]

med bomber. Så man kan ikke rigtig bruge Nunn til det, han blev brugt til i dag, ved at sige, at amerikanerne er ved at gå fra det. Han fastholder temmelig kraftigt, at det er nødvendigt.

Hr. Lasse Budtz sagde også, at dagsordenen fra 1985 var rigtig. Jeg synes da, at det er blevet klart, at mens vi havde den dagsorden, og man har efterlevet den i Vesten, har Øst altså foretaget opstilling, så situationen for 1987 og 1988 jo er en ganske anden, end dengang man havde 1985-dagsordenen. Så spørgsmålet er, om den var så rigtig.

Jeg synes også, at jeg må sige til hr. Jens Thoft, at det, der står i 14. maj-dagsordenen fra 1985, er jo, at Folketinget pålægger regeringen at støtte alle bestræbelser for at undgå enhver udstationering eller opstilling osv. i såvel Øst- som Vesteuropa.

Nu er det sådan, at vi har muligheder for at undgå opstillinger i Vest, men vi har jo meget, meget få muligheder for at undgå opstillinger i Øst. Udviklingen siden 1985 har jo vist, at vores muligheder var lig med nul.

Så endelig hr. Jørgen Tved: Det var ikke nogen amerikansk general, der satte kikkerten for det blinde øje, det var Nelson, og det trick kostede os flåden i 1801. Jeg synes ikke, at vi en anden gang skal udsættes for dirty tricks.

(Kort bemærkning).

Preben Møller Hansen (FK):

Den socialdemokratiske ordfører bekræftede endnu en gang ikke alene over for Folketinget, men over for hele det danske samfund, at Socialdemokratiet er indstillet på stadig væk at ofre milliarder af kroner til krigsmaskinen. Det er så deres sag, men i forbindelse med hans bemærkninger kom der også en udtalelse om, at hr. Lasse Budtz mente, at dansk udmeldelse af NATO omgående ville skade nedrustning og afspænding. Mit spørgsmål til hr. Lasse Budtz er naturligvis, om hr. Lasse Budtz tror, at det bidrag, Danmark yder til NATO i de tre værn, er så stort, at hvis vi erklærer os neutrale og nedrufter Danmark, vil det skade forsvarsevnen inden for NATO?

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Der blev stillet nogle direkte spørgsmål til mig. Jeg vil blot sige til hr. Per Stig Møller, at

jeg synes næsten, at hr. Per Stig Møllers formulering gør det nødvendigt at minde om, at det ikke bare er en dansk socialdemokratisk beslutning eller politik, men en almindelig socialdemokratisk politik, som man naturligvis vil få flere eksempler på i den kommende tid.

Så til det rent konkrete spørgsmål, om denne dagsorden dækkes af 3. maj-dagsordenen. Nu er 3. maj-dagsordenen en meget lang dagsorden, som nærmest havde karakter af et nedrustningsprogram, men alligevel kunne den ikke dække alt. Dog vil jeg sige, at den såkaldte 2. at-pind, som siger, »at støtte et opstillingsstop for mellemdistanceraketter og kortdistanceraketter, således at der skabes et bedre grundlag for forhandlinger,« er fuldstændig i overensstemmelse med det, vi snakker om i dag, med det, vi forsøger at få vedtaget i dag, og med det, vi vedtog i 1985. Jeg synes klart, at der er en sammenhæng.

Jeg var lidt skuffet over hr. Per Stig Møllers bemærkninger, for jeg synes næsten, de virkede sådan lidt kunstige. Jeg vil gerne sige i al venlighed, at det for mig lød, som om hr. Per Stig Møller skulle finde en årsag, at døden skulle have en årsag, og det er vi da egentlig kede af.

Til hr. Preben Møller Hansen har jeg faktisk kun en eneste bemærkning. Han har opfattet mig fuldstændig korrekt.

Sønderby (V):

Det er ikke for at forlænge debatten, men i det midterste afsnit af hr. Lasse Budtz' dagsorden står der, at det skal henvises til det midlertidige sikkerhedspolitiske udvalg, og så håber vi, at vi dér kan få en saglig drøftelse om de ting, som for alle partierne er vigtige. Hr. Jens Thoft kom alligevel med en bemærkning, som får mig herop, fordi hr. Jens Thoft påstod, at jeg havde holdt en oprustningstale. Hvis hr. Jens Thoft havde hørt efter, sagde jeg, at Venstre var tilfreds med, at der nu var kommet gang i nedrustningerne. Venstre var tilfreds med de initiativer, der er opnået. Jeg sagde selvfølgelig også, det var måske det, der generede hr. Jens Thoft, at de nedrustningsforhandlinger, der er kommet i gang, ikke er kommet i gang på baggrund af nogle dagsordener, som hr. Jens Thoft eller hr. Lasse Budtz har stillet her i huset. De er kommet i gang i kraft af, at NATO har vist fasthed og styrke ved at have et modstykke til Sovjet. I kraft af det er Sovjet kommet til forhand-

[Sønderby]

lingsbordet. Det tror jeg nok hr. Jens Thoft skulle opfatte rigtigt. Hvis hr. Jens Thoft opfatter det som oprustning, bliver det for hr. Jens Thofts egen regning.

Til hr. Lasse Budtz: Jeg sagde i en indskudt bemærkning, at Venstre er tilhænger af NATO, og at vi løser vores forsvarssikkerhedsfrie-problemer ved et medlemskab af NATO. Heri er vi heldigvis, sagde jeg i den indskudte bemærkning, enige med langt den største del af Folketinget, og det gjaldt også hr. Lasse Budtz. Jeg er da glad ved at få bekræftet af hr. Lasse Budtz, at Socialdemokratiet stadig væk lægger så stor vægt på NATO, som hr. Lasse Budtz gjorde. Det synes jeg var rart at få slået fast med syvtommersøm.

Så kom hr. Lasse Budtz ind på, at nu ville hr. Lasse Budtz have den tredobbelte nulløsning. Når jeg møder hr. Hans Hækkerup i forsvarspolitiske drøftelser, vil man også have en nulløsning dér. Jeg kunne næsten have lyst til at spørge, om Socialdemokratiet ikke kan sige andet end nul i øjeblikket, for hver gang vi møder en socialdemokrat, siger man nul, og det synes jeg man skulle gå væk fra. Jeg håber, at vi i de forhandlinger, vi får i det såkaldte Østergaardudvalg, kan komme væk fra nullet og komme til at snakke sagligt.

Jeg havde håbet, at hr. Lasse Budtz havde kunnet nøjes med midterste afsnit i sin dagsorden. Når vi fra Venstres side i går støttede hr. Svend Aukens forslag om, at disse ting skal drøftes i det såkaldte sikkerhedspolitiske udvalg, havde det vel været på sin plads, at hr. Lasse Budtz var kommet til regeringspartierne og sagt, at det er Socialdemokratiet enig i, og vi tager så tingene derned. Så kunne hr. Lasse Budtz have fået en dagsorden, som regeringen også kunne have støttet, og som Venstre kunne have støttet.

(Kort bemærkning).

Per Stig Møller (KF):

Jeg er desværre nødt til at sige til hr. Lasse Budtz, at jeg synes, der er sket et beklageligt skred under debatten, for hr. Lasse Budtz siger, at det asymmetriske princip skal kunne overføres til konventionelle og kortrækkende våben, og at de to områder hænger sammen. Man kunne forstå det på den måde, at regeringens opgave måtte være at sikre en asymmetrisk nedrustning begge steder. Men det hænger jo ikke sam-

men, at man forlods siger, det skal være en nulløsning, for så har man jo spillet sig kortene af hænde til at få et lavere loft begge steder, således som jeg sagde måtte være formålet med det, således så man ikke satte friheden og sikkerheden over styr, og sådan som den norske socialdemokrat hr. Holst altså også sagde, at det er også nødvendigt at bevare de forskellige rustninger, indtil vi er kommet hen til det andet sted.

Jeg synes desværre, at der er sket et skred hos hr. Lasse Budtz. Med en sådan fortolknings-tvivl kan det ikke undre hr. Lasse Budtz, at vi ikke kan støtte nogen af dagsordenerne.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg kan dårlig tage stilling til, om hr. Per Stig Møller mener, der er sket et skred, men jeg vil da gerne sige, at hvis man kan lave en aftale, som fjerner de øjeblikkelig eksisterende taktiske atomvåben i Øst og Vest, bliver det automatisk asymmetrisk, da Sovjetunionen formentlig har dobbelt så mange, som vi har. Det synes vi er en fremragende god idé, det skal ikke være nogen hemmelighed. Kan man indføre det asymmetriske princip også på det konventionelle område, så meget, meget, meget gerne, for man påstår jo fra bl.a. hr. Per Stig Møllers side, at de andre har så forfærdelig meget mere, end vi har.

For god ordens skyld vil jeg gerne sige, at der skal ikke være tvivl om vores vilje til at samarbejde med simpelt hen alle partier, som er medlemmer af det såkaldte Østergaardudvalg, det sikkerhedspolitiske udvalg, som er nedsat midlertidigt. Vi har forelagt en skitse til et arbejdsprogram, som vi har fået positivt modtaget. Den står vi absolut ved, men det bør ikke lede nogen til at tro, at vi derfor afstår fra muligheden for at diskutere sikkerheds- og udenrigspolitik i folketingssalen. Verden står jo ikke stille, fordi vi har et sikkerhedspolitisk udvalg i det danske parlament. Der sker stadig ting: topmødet, NPG-mødet i Kolding osv., og det bliver man nødt til at tage stilling til, og det skal under alle omstændigheder naturligvis ikke ske i hemmelighedsfuldhed. Vælgerne har ret til at få at vide, hvor vi står, og det er altså en meget principiel holdning hos vores parti.

(Kort bemærkning).

Per Stig Møller (KF):

Jo, hr. Lasse Budtz, i den første udmærkede tale var det meget tydeligt, at dette med atomvåben og de konventionelle våben hang sammen, og man skulle opnå resultater begge steder, ellers ville der opstå en ny risiko. Nu er det i den sidste replik, jeg fik her, blevet til, at man først skulle af med alle slagmarksatomvåben, og det er så no flexible response. Nu siger hr. Lasse Budtz: så meget gerne også ned med de konventionelle våben på asymmetrisk vis.

I den første tale var det et krav. Det er jo sådan, at disse områder hænger sammen, ellers kan vi bringe os i salamisituationen, hvor vi har mistet vores forsvarsmuligheder og står over for en overvældende konventionel styrke, og den situation kan Socialdemokratiet naturligvis anstændigvis ikke bringe Danmark i.

Jørgen Estrup (RV):

Der var to ting i forsvarsministerens svar til mig, som kræver en kommentar. Det ene var spørgsmålet om Montebellobeslutningen, og hvad den indeholdt, specielt Montebellobeslutningens anden del. Forsvarsministeren sagde, at når vi ikke havde fået nogen besked om, hvad anden del af beslutningen indeholdt, var det, fordi den ikke var ført ud i livet.

Jamen så er det da faktisk lidt for sent, hr. forsvarsminister. Det, som hele debatten drejer sig om, er, hvad det var, man besluttede, netop for at vi kan vide, hvad det er, vi står over for at få ført ud i livet. Derfor forstår jeg ikke svaret, og jeg vil gerne bede forsvarsministeren oplyse, hvad det egentlig var, der skete, og hvad det er for nogle beslutninger, som ikke er ført ud i livet endnu.

Dernæst bebrejdede forsvarsministeren mig pænt og venligt og urbant, som forsvarsministeren gør, at mit nedrustningskoncept ikke var tilstrækkelig omfattende. Det må jeg så beklage at jeg ikke har givet indtryk af, men forespørgslen handler om de taktiske våben. Jeg må indrømme, at ved at tilslutte os den socialdemokratiske dagsorden har vi klart markeret, at vi ser det i sammenhæng.

Men jeg synes samtidig, man skal gøre sig klart, at denne sammenhæng i høj grad bygger på asymmetriprincippet og de muligheder, det rummer. Den debat, vi netop har hørt mellem hr. Per Stig Møller og hr. Lasse Budtz, under-

streger for mig meget klart, at man på regeringsside ikke værdsætter de muligheder og de nødvendige krav, der må stilles til at udnytte asymmetriprincippet. Det kan ikke være i dansk interesse at holde fast i de taktiske atomvåben som en forhandlingsmulighed. Der er andre forhandlingsmuligheder, hvis man gerne vil videre ad den konventionelle nedrustnings vej, og det vil vi alle sammen meget gerne. De taktiske atomvåben rummer så klare særlige farer i atomtrusselsammenhæng, at det er et mål i sig selv at få dem afskaffet. Derfor går vi klart ind for det tredje nul, og det er samtidig understreget, hvor oplagt en asymmetri man dermed får lagt vægt på.

Jeg må indrømme, at jeg er en lille smule undrende over for, at regeringspartierne med hr. Per Stig Møller i spidsen ikke klarere kan tage stilling til den dagsorden, der er fremsat. Jeg synes specielt, det var overraskende at høre hr. Per Stig Møller sætte spørgsmålstegn ved, hvordan sammenhængen var med den såkaldte 3. maj-dagsorden. Jeg har repeteret, hvad fru Eva Møller på Det Konservative Folkepartis vegne sagde, da vi i november 1985 havde debatten, og fru Eva Møller sagde, og jeg citerer Folketingstidende 1985-86 sp. 2168:

»... jeg vil til Socialdemokratiet sige, at jeg bemærkede med glæde og ser meget positivt på, at dets dagsorden kan holdes inden for rammerne af 3. maj-dagsordenen.«

Den dagsorden, vi har i dag, går ikke et skridt videre, end vi sagde i november 1985. Den er tværtimod en konstruktiv dagsorden, som rummer nogle muligheder for arbejdet i det såkaldte Østergaardudvalg.

(Kort bemærkning).

Per Stig Møller (KF):

Når hr. Jørgen Estrup nu er så venlig at komme ind på 3. maj-dagsordenen, må jeg gøre opmærksom på, at der står ikke noget om konventionel nedrustning i 3. maj-dagsordenen, så derfor falder denne dagsorden i dag jo for så vidt udenfor.

Jørgen Tved (FK):

Det, denne debat vel har afsløret, er det samme, som forsvars- og sikkerhedspolitiske debatter så ofte har afsløret. Vi har fået at vide, at Socialdemokratiet fortsat vil blive i NATO, og at man er indstillet på at underkaste sig, hvad der

[Jørgen Tved]

sker, og de beslutninger, der tages i denne mærkelige forsamling.

Vi fik også en lidt besynderlig udtalelse af hr. Lasse Budtz. Han siger, at hvis man skulle komme i den situation, at man afrunder Danmark totalt, vil det skade den samlede nedrustning i Europa. Det er dog en besynderlig måde at stille tingene op på, at hvis Danmark skulle være så fornuftig, at det klarer sine egne problemer, og vi siger, at vi nu ikke vil have mere med dette krigsvæsen at gøre, at vi ligesom viser en vej, som alle andre også burde bevæge sig ad, så ville det skade den samlede nedrustning.

Når det er slået fast, har vi også fået slået fast, at hr. Lasse Budtz og Socialdemokratiet har fuld tillid til, at den borgerlige forsvarsminister og den borgerlige regering også vil administrere spørgsmålet om afrustning vedrørende de taktiske atomvåben.

Somme tider hører man andre toner fra Socialdemokratiet, men altså ikke, når det drejer sig om NATO og nedrustning. Her accepterer man og vil man fortsat acceptere, at det er en konservativ regering, der skal klare ærterne.

Der var også en underlig bemærkning fra Venstres ordfører. Han er meget tilfreds med, at der sker nedrustning. Jeg kan ikke undlade at spørge hr. Sønderby: Er det ikke netop Venstre, som presser på med, at disse signaler om nedrustning skal modsvares af en forøget oprustning i Danmark? Er det ikke Venstre, der gang på gang, selv om de åbenbart glæder sig over nedrustningen andre steder, forlanger, at der skal afsættes flere midler til dansk krigsvæsen? Jo, sådan er det, og det kan da godt være, at hr. Sønderby kan glæde sig på andres vegne, men hvorfor ikke lade os få lov at deltage i glæden ved, at der sker en nedrustning hos os selv? Hvorfor skal det være de andre, der hele tiden tager initiativerne? Hvorfor ikke lade os vise vej?

Til den konservative ordfører, som er meget god til at slynge om sig med citater af den ene eller den anden for mig fuldkommen ligegyldige amerikanske general, eller hvad han nu måtte være, alle dem, som kan citeres for det ene på de første tre linjer, for noget andet tre linjer længere nede: Jeg beklager, hvis jeg ikke fik sagt, at det var admiral Nelson, der satte kikkerten for det blinde øje, men jeg ser faktisk mange politikere i Danmark, som prøver at gøre ham kunsten efter. Når der er noget, man ik-

ke ønsker at se, sætter man kikkerten for det blinde øje, og det var faktisk det, jeg mente.

Vi har ved denne lejlighed fået slået fast, at når nogle i Folketinget er meget opsatte på afrustning og nedrustning og er meget opsatte på at få væltet den nuværende borgerlige regering, så er man ikke så store i munden, når der skal handling til. Derfor bliver udgangen af denne debat, at vi fortsat har en borgerlig regering, at vi fortsat har en regering, som administrerer dårligt. Det betyder, at vi om nogle måneder igen kan få en debat, der får det samme udgangspunkt som denne. Et slag i en spand vand, og det varer ikke længe, før vandet er faldet til ro i spanden.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg vil gerne udelukkende af hensyn til referatet og ikke af hensyn til nogen personer tilstedeværende i denne sal gøre opmærksom på, at det er Socialdemokratiets opfattelse, at hvis vi ensidigt meldte Danmark ud af NATO og nedrustede, ville vi skade afspændingens og nedrustningens muligheder af den grund, at noget sådant gør man selvfølgelig ikke, uden at det får følger på anden vis. Disse følger har vi efter meget omhyggelige studier fundet ud af kunne blive meget skadelige. Enhver, der gider sætte sig ind i det eller har mulighed for det, vil komme til samme resultat.

(Kort bemærkning).

Sønderby (V):

Hr. Jørgen Tved sagde, at jeg var tilfreds med de nedrustningsforhandlinger, der var i gang, og det er Venstre også. Det, som Venstre ønsker med hensyn til dansk forsvar, har ikke det mindste med oprustning at gøre. Hvis hr. Jørgen Tved kender en lille smule til dansk forsvar, ved han, at det er så nedslidt i øjeblikket, at det kun er en ajourføring. Når vi fra Venstres side ønsker, at vi skal have lidt øgede midler til forsvaret, er det kun af hensyn til den solidaritet, der gælder inden for NATO-landene. Vi er et af de lande, der bruger mindst til det, så derfor er det kun et spørgsmål om solidaritet.

Må jeg endelig sige til hr. Lasse Budtz, at jeg var glad for, at hr. Lasse Budtz nu accepterede, at vi fører disse forhandlinger i det såkaldte Østergaardudvalg, det sikkerhedspolitiske ud-

[Sønderby]

valg, men jeg er lidt ked af, at hr. Lasse Budtz, inden hr. Lasse Budtz går til disse forhandlinger, har sagt nul her fra talerstolen, for det er netop de ting, vi skal forhandle i udvalget. Derfor ville det have været rimeligt, at man havde nøjedes med at sige, at man overførte dem til de forhandlinger.

(Kort bemærkning).

Jørgen Tved (FK):

Det er vel den sædvanlige påstand, vi får fra Venstre og fra hele den borgerlige regering, når man snakker om dette krigsvæsen, at der kun er tale om en ajourføring. Nu har denne ajourføring faktisk været lige så længe, som vi har været medlem af NATO. I denne situation står der altså 13½ mia. kr. direkte til forsvaret på den nuværende finanslov. Hertil skal lægges de 1,4 mia. kr., som SF, Socialdemokratiet og såmænd også De Radikale har vedtaget at man skal bygge såkaldte fiskeriinspektionsskibe for.

Det samlede beløb er altså 15 mia. kr. på forsvarsbudgettet, og det ville være rart, om Venstre kunne forstå, at al den snak om, at det kun er ajourføring, er noget, man fører i marken, når man vil have nogle krav igennem om, at der skal ske en reel oprustning. Det er den politik, Venstre står for, og det er den, de har gjort sig til talsmand for her i Tinget.

Formanden:

Hr. Jens Thoft for en kort bemærkning og derefter forsvarsministeren.

(Kort bemærkning).

Jens Thoft (SF):

Jeg skulle lige til ære for Fælles Kurs gøre opmærksom på, at den dagsorden, som Fælles Kurs har fremsat, og som vi nu har fået omdelt, er for sølle. Den handler ikke om det, debatten har handlet om. Den giver ikke regeringen nogen pålæg til de debatter, der kommer på NATO-topmødet i marts eller på NPG-mødet i Kolding i april. Fælles Kurs ved jo godt, at SF ikke har speciel tillid til regeringens administrering af Folketingets dagsorden. Jeg sidder og kigger på det andet led af Fælles Kurs' dagsorden. Hvad er Fælles Kurs' mening med, at man fordømmer forhøjede bevillinger? Går Fælles Kurs nu ind for uændrede bevillinger? Hvorfor skal vi have økonomien ind i denne

sag, som handler om atomvåben? Var det ikke afgørende at tage stilling til, hvordan Danmark skal handle i spørgsmålet om atomvåben? Hvorfor i himlens navn handler jeres dagsorden så ikke om det?

Formanden:

Det er ikke tilladt at påkalde de højere magter.

Forsvarsministeren (Collet):

Jeg skylder hr. Jørgen Estrup et svar. Han gentog som også hr. Stinus i den tidligere debat for flere år siden, at han ikke kunne få besked om, hvad Montebellobeslutningen egentlig indeholdt, og han indicerede næsten, at der var tale om en slags hemmelighedskræmmeri, konspirationsteori eller den slags ting.

Nu er det sådan, at disse beslutninger i første omgang bliver udformet i generelle vendinger, og dernæst bliver de udfyldt af egentlig konkrete beslutninger. Det sidste er ikke sket, og det er derfor, at vi på nuværende tidspunkt ikke kan sige til hr. Jørgen Estrup, hvilke konkrete beslutninger Montebellobeslutningen indeholder, for disse beslutninger er ikke truffet. Men jeg kan forsikre hr. Jørgen Estrup om, at når de skal træffes, så fortæller vi ganske gerne hr. Jørgen Estrup om, hvad de går ud på – meget gerne endda.

(Kort bemærkning).

Jørgen Tved (FK):

Der må være et eller andet, som hr. Jens Thoft ikke har bidt mærke i. Han plejer normalt at være ret så kvik, men jeg skal da gerne, for at hr. Jens Thoft kan forstå det, sige, at hvis SF og de øvrige forslagsstillere til hr. Lasse Budtz' dagsorden kom til fornuft, ville det faktisk betyde, at de stemte for den af Fælles Kurs foreslåede dagsorden, for så ville vi få en ny regering. En sådan regering ville nok kunne finde ud af, hvilken forsvarspolitik og sikkerhedspolitik den skal føre. Hvis ikke, vil vi meget gerne komme med nogle dessiner om, i hvilken retning vi mener denne forsvarspolitik skulle bevæge sig.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 47 af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 64 stemmer (S, SF og RV) mod 54 (KF, V, CD, FP og KRF); 3 (FK) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 48 af Jørgen Tved (FK) m.fl. (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Formanden:

Jeg skal her udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.30.

Mødet udsat kl. 12.22

Mødet genoptaget kl. 13.30

Meddelelser fra formanden:

Første næstformand (Knud Østergaard):

I skrivelse af d.d. meddeler arbejdsministeren (Henning Dyremose), at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om beskyttelse mod afskedigelse på grund af foreningsforhold.

(Lovforslag nr. L 216).

Skriftlig fremsættelse af forslag:

Arbejdsministeren (Henning Dyremose):

Hermed tillader jeg mig at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om beskyttelse mod afskedigelse på grund af foreningsforhold.

(Lovforslag nr. L 216).

Afskedigelse på grund af foreningsforhold har længe været forbudt. Ikke desto mindre har vi i de senere år oplevet en række sager om organisationstilhørsforhold.

Det er regeringens opfattelse, at det er uholdbart, at en lov om foreningsfrihed ikke overholdes.

Regeringen ser sig derfor som en konsekvens heraf nødsaget til at stramme bestemmelserne i loven, ikke mindst for at forebygge, at sådanne sager overhovedet opstår.

Der foreslås derfor indsat en bestemmelse, hvorefter en offentligt ansat lønmodtager, der uretmæssigt afskediges på grund af foreningsforhold, ved dom kan få afskedigelsen underkendt. Dette indebærer, at ansættelsesforholdet skal opretholdes eller genoprettes.

Såfremt en afskediget lønmodtager ikke selv ønsker at blive genansat eller forblive i stillingen, kan lønmodtageren i stedet nedlægge påstand om godtgørelse fra arbejdsgiveren.

For privatansatte lønmodtagere er der på tilsvarende måde en ret til at kræve ansættelsesforholdet opretholdt eller genoprettet, dog således at en domstol kan bestemme, at det i særlige tilfælde og efter afvejning af parternes interesser vil være åbenbart urimeligt at kræve ansættelsesforholdet opretholdt eller genoprettet. Lønmodtageren skal i så fald i stedet tilken- des en godtgørelse.

Privatansatte lønmodtagere har i lighed med offentligt ansatte adgang til at nedlægge påstand om godtgørelse i stedet for underkendelse af afskedigelsen.

Der foreslås en forhøjelse af godtgørelsen fra 78 ugers løn til 24 måneders løn; samtidig indsættes en minimumsgodtgørelse.

Da sager om genansættelse skal bedømmes hurtigt, er der indsat en bestemmelse om, at disse sager skal fremmes med størst mulig hurtighed ved domstolene. Samtidig vil retten kunne bestemme, at en afskedigelse ikke har virkning, før sagen er afgjort ved dom.

Som anført i min fremsættelsestale til L 158 (lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og barselorlov m.v.) er jeg skeptisk med hensyn til genansættelse som metode til løsning af konflikter.

De gentagne overtrædelser af foreningsfrihedsloven har imidlertid vist, at der må skærpede regler til.

Da der hos et flertal i Folketinget, jf. behandlingen og baggrunden for L 158, synes at være et ønske om at indføre mulighed for genansættelse i ansættelsesretlig lovgivning, har regeringen ment, at det også bør indgå i dette lovfor- slag.

Såvel i L 158 som i dette forslag har jeg i videst muligt omfang taget udgangspunkt i den